Przesyłka opłacona ryczałtem

Nr. 38(44) Vilnius, šeštadienis, 1929 m. rugsėjo mėn. 7 d. II metai.

VILNIAUS RYTOJUS

Savaitinis politikos, visuomenės ir literatūros iliustruotas laikraštis.

Išeina šeštadieniais.

REDAKCIJA ir ADMINISTRACIJA: Šv. Jono g-vė Nr. 8—1.
Redakcija priima nuo 10 iki 12 val.
Administracija priima 9— 2 val. po pietų.

REDAKCIJA straipsnius ir korespondencijas taiso ir trumpina savo nuožiūra. Nespausdintas korespondencijas ir smulkesnius straipsnius naikina
Rankraščių savo lėšomis negrąžina.

PRENUMERATA: Metams—4 auks., pusei metų—2 aks. 3 mėn.—1 auksinas. Atskiro numerio kaina 10 skat
Užsienyje metams 1 doleris.
Užsisakyti galima nemažiau kaip 3 mėnesiams.

Vaikų mokymo prievolė.

Seniau, prieš karą, mūsų krašte vaikus mokė kas norejo. Tada niekas nevertė siųsti vaiką į mokyklą: priešingai, kas norėjo vaiką mokyti, turėjo prašytis į mokyklą, jos ieškoti, nes ne visur ji buvo ir ne taip lengva buvo jon įstoti.

Kituose kraštuose, Europos vakaruose, jau prieš karą buvo valstybių vyriausybių reikalaujama iš tėvų, kad vaikus tarp 7—14 metų siųstų į mokyklas. Dabar, po karo, šitokia tvarka atsirado ir pas mus. 1919 m. vasario 7 dieną buvo išleistas Lenkijoje įstatymas, kuris dėjo tėvams ir globejams pareigą—mokyti vaikus 7–14 metų amžiaus. Šis įstatymas pavadintas lenkų mokyklos pareiga (obowiązek szkolny), tarp lietuvių jis dažniau eina kalboje privalomo mokymo vardu.

Iš karto šis įstatymas nelietė Vilniaus krašto, nes dėl jo ėjo tada ginčas tarp Lietuvos ir Lenkijos; bet jau 1923 metais, kovo 16 d. jo veikimas išplėsta ir Vilniaus kraštui. Tačiau iš karto vyriausybė tą įstatymą vykdė negriežtai, mat trūko mokyklų ir mokytojų. Šiandien jau žiūrima griežčiau, o už metų kitų gal ir visiškai pavyks jis įvykdyti.

Privalomas mokymas, apskritai tariant, yra žmonėms naudingas ir reikalingas. Mūsų laikais žmonių gyvenimas pasidarė tiek prašmatnus ir sudėtingas, tiek reikalauja iš kiekvieno žinių ir mokėjimo, jog nepasimokęs mokykloje, negali gyvenimui tikti, jo paviršiuje laikytis. Kas šiandien nemoka skaityti rašyti, tą gyvenimas nublokš į tamsius skurdo užkampius. Be to, ir pati tauta ar valstybė, kurioje daug yra bemokslių veikiai pasijus tautų užpakalyje. Mokslo vertę mums gyvais pavyzdžiais nurodo kasdienis gyvenimas; ją keldami aikštėn lietuviai net priežodį sudėjo: „Kas skaito rašo, tas duonos neprašo".

Tačiau privalomas mokymas, kad ir geras dalykas, kai vykdomas gyveniman, vienam kitam darosi sunkus ir nemalonus: daug kas nuo jo vykdymo mėgina išsisukti arba šen ten pro jo akutes prasivogti. Dažnai prie mūsų gyvenimo sąlygų ta prievolė ir tikrai darosi nelengva.

Ko gi reikalauja privalomo mokymo įstatymas? Susipažinkime.

Tas įstatymas deda pareigą mokyti vaikus, kurie turi nemažiau 7 metų ir nedaugiau 14, kuris amžiaus ir galima todel vadinti mokyklos amžiumi. Kas dar nesulaukė 7 metų ar kas jau peraugo 14 metus, gali nesimokyti, jam mokymasis neprivalomas. Vaikui mokymos pareiga prasideda rugsėjo 1 dieną tų metų, kuriais jis baigia 7 metus. Taigi, sakysime, kam šiemet jau sukako 7 metai iki rugsėjo ar dar sukaks iki gruodžio 31 dienos, tas jau turi pareigą rugsėjo 1 dieną eiti mokyklon. Taip pat ir baigiasi mokymosi pareiga birželio 28 dieną tų metų, kuriais vaikui sukanka 14 metų.

Vaiko mokymo pareigą valstybė deda tėvams ir globėjams. Jei yra tėvas, tai jis atsako už vaiko nesimokymą, o jei tėvo nėra, tai motyna, jei nėra ne vieno tėvų, tada globėjai, prie kurių vaikas auga.

Valstybė vaikų mokymą laiko įsvarbiu dalyku ir už jo nevykdymą tėvus bei globėjus baudžia.

Įstatymas numato dvejopą tėvų nusikaltimą ir dvejopą pabaudą—tėvai gali slėpti vaiką nuo užrašymo mokykloje arba bent stengtis suktomis priemonėmis išsukti vaiką iš mokyklos, už tai įstatymas numato 5 dienų areštą arba atatinkamą piniginę bausmę; tėvai gali, užrašę vaiką mokykloje, be rimtų priežasčių jo ten kurią dieną nesiųsti, už tai įstatymas numato 2 dienų arešto bausmę arba atatinkamą sumą pinigų. Kaipo rimta priežastis, kuri pateisina vaiko neatsilankymą mokyklon, eina vaiko liga, kelionė, jei tolimesnė, subiurimas, koks nepaprastas šeimynoje atsitikimas ir t.t. Reikalas kas ves paganyti ar padėti tėvams darbuose, išskyrus nepaprastuosius atsitikimus, vaiko neatsilankymo mokykloje nepateisina. Ar priežastis rimta ar ne sprendžia mokytojas savo nuožiūra, o pabaudą deda inspektorius.

Kitose Lenkijos respublikos dalyse yra mokyklų savivaldybė. Tą savivaldybę vykdo šios įstaigos: mokyklos globa (opieka szkolna), mokyklos priežiūra (dozor szkolny) ir apskrities mokyklų taryba (powiatowa rada szkolna). Tos savivaldybės įstaigos budi, kad mokymo pareiga būtų įvykdyta, jos už nevykdymą ir bausmes skiria. Vilniaus krašte kolkas tų mokyklos savivaldybės įstaigų nėra ir čia jų pareigos pavestos vietos valstybinės mokyklos vedėjui ir inspektoriui. Mokytojas surašinėja vaikus mokyklos amžiuje, prižiūri vaikų lankymosi mokykloje, o inspektorius deda bausmes nusikaltusiems.

Nuo inspektorisus teismo yra apeliacija, arba teisė pasiskųsti kuratoriui. Pinigai surinkti bausmių keliu skiriama valstybinių mokyklų beturčiams vaikams šelpti.

Įsigilinus į privalomo mokymo įstatymą, išeina, kad bausmės už jo nevykdymą gali būti dedamos tik valstybinių mokyklų mokiniams, privatinių mokyklų mokinių tėvai turėtų likti be bausmių, nes privatinės mokyklos mokytojas nėra valstybinis tarnautojas ir jam nepaveda mos priežiūros pareigos, o p. inspektoriui nepatogu bausmemis versti tėvus, kad siųstų vaikus į privatinę mokyklą—juk ji visai nepageidaujama. Praktikoje, rodos, inspektoriai ir nededa privatinių mokyklų mokinių tėvams bausmių tik, jei sužino, kad kuris vaikas nesilanko be rimtos priežasties privatinėje mokykloje, užrašo į valstybinę ir tada jau baudžia.

Bet tai visai nereiškia, kad privatinėms mokykloms ar tų mokyklų mokiniams bei tėvams nereikėtų rūpintis privalomo mokymo vykdymu. Teisybė. inspektorius mūsų apsileidžiančių tėvų gali ir nebausti pinigais ar areštu, bet gali vaikus prirašyti valdiškai mokyklai. Įstatymas numato, kad inspektorius gali daryti privatinėse mokyklose egzaminą ir, jei paaiškėtų, jog privatinės mokyklos vaikai neturi tokio išsilavinimo, kaip tos apylinkės valstybinių mokyklų vaikai, gali vaikus prirašyti valstybinei mokyklai. Iš čia kyla privatinei mokyklai rimtas pavojus: jei vaikai nesilankys mokyklon, mokytojas neišeis viso paskirto mokslo, mokiniai inspektoriaus klausiami negalės tinkamai atsakyti ir bus prirašyti prie valstybinės mokyklos. Mūsų tėvai turėtų šį pavojų suprasti ir vaikus rūpestingai siųsti savo mokyklon. Siųsti gi reikia pagal įstatymą nuo rugsėjo 1 dieną iki birželio 28 d.

Toks ilgas mokslo metų laikas kelia tėvams susirūpinimo, kaip nudirbti laukai pavasarį ir rudenį, juk vaikai reikalingi ganyti ir įvairiems kitiems mažesniems darbams. Tam susirūpinimui pamato yra, bet jį kiek švelnina įstatymo numatytos pertraukos per svarbesnius rudens ir pavasario darbus. Tos pertraukos galima būtų daryti po kelias dienas ir kelis kartus, tik kad viso jų nesusidarytų daugiau 28 dienų, vadinasi 14 dienų rudenį ir 14 dienų pavasarį. Pertraukos daromos su inspektoriaus žinia.

Vaikams užrašyti mokyklon įstatymas numato rugpiūčio 29, 30, 31 dienos. Tomis dienomis tėvai turi užrašyti savo vaikus į valstybinę mokyklą. Bet kas daryti tam, kuris nori savo vaiką mokyti arba privatinėje mukykloje arba namie? Tokį mokymą įstatymas numato ir leidžia, bet su žinia valstybinių ar savivaldybinių organų. Todel rugpiūčio 29. 30 ir 31 dienomis tėvai turi pranešti raštu ar žodžiu valstybinės mokyklos mokytojui, kad jo vaikai mokysis tokioje ir tokioje privatinėje mokykloje arba pas tokį ir tokį mokytoją namie.

Jei tėvai tokio pranešimo iki rugsėjo 1 dienos nepadaro, tai inspektorius turi teisę rugsėjo mėnesyje tokius vaikus, tėvų nesiklausdamas, prirašyti valstybinai mokyklai ir pareikalauti iš tėvų, kad vaikus siųstų. Tad apsileidimas šioje srityje gali pasibaigti praradimu teisės mokyti namie ar privatinėje mokykloje. Pas mus kolkas ta teisė inspektoriai griežtai nesinaudoja, bet mums reikia pratintis prie tvarkos ir savo laiku viską atlikti.

Kas vaikų gali būti atleistas nuo mokymosi pareigos?

Įstatymai numato vaikus, kurie mokytis negali, kaip sakysime, vaikai kurti, neregiai, nepilnapročiai, luoši (kaliekos) tuos paleidžia nuo mokymosi, jei krašte nėra specialinių mokyklų jiems skirtų. Taip pat įstatymas atleidžia nuo mokymosi pareigos vaiką, kuriam į mokyklą daugiau, negu 3 kilometrai kelio. Tie trys kilometrai matuojami nė tiesa linija nuo vaiko namų iki mokyklos, bet tikruoju keliu, kuris reikia vaikui atlikti einant į mokyklą. Trijų kilometrų kelias privalo būti visus metus, taigi, jei sakysime, žiemą vaikui į mokyklą 2 kilometras, bet pavasarį ar rudeni $3^1/_2$, tai jau gali mokyklon nesilankyti. Tačiau teisė nesilankyti į mokyklą turi būti inspektoriaus raštu pripažinta. Todel kas tėvų dėl išvardintų priežasčių mano vaiko nesiųsti mokyklon, tas privalo iš anksto gale rugpiūčio ar pradžioje rugsėjo kreiptis į inspektorių tiesiog ar per valstybinės mokyklos mokytoją, kad atleistų jo vaiką nuo mokymosi pareigos ir nurodyti priežastis.

Taip atrodo privalomo mokymo įstatymas, jo dedamos pareigos ir susidarančios galimybės bei pavojai.

Mūsų tėvai dar nėra, kaip reikiant, susipažinę su tuo įstatymu, o ypač nepripratę prie jo vykdymo. Mūsų mokytojai skundžiasi, jog nemaža tėvų pradeda vaikus siųsti apie Visų Šventę, o nustoją apie Velykas. Šitaip daryti jie dalinai verčiami gyvenimo sąlygų, mat, vaikai reikalingi ganyti ir lauko darbams, bet dalinai ir dėl nesupratimo svarbos ir pavojaus, kurie slepiasi mokymo pareigose.

Iš nevykdymo šio įstatymo mūsų privatinei mokyklai gali susidaryti ateityje labai rimto pavojaus, o ji juk kol kas vienintelė lietuviška mokykla krašte. Todėl mokytojai, kunigai ir šiaip jau veikėjai bei šviesesni žmonės turėtų mūsų tėvams pakankamai išaiškinti jų pareigas ir kylantį iš jų apsileidimo pavojų mūsų mokyklai ir tautai. Dalykas vertas, kad mes jį į rimtai pažiūrėtumėm.

A. Radeika.

Iš Tautinių Mažumų Kongreso.

GENEVA. Į Genevą atvyko lietuvių delegacija laimingai. Tautinių mažumų Kongresas atsidarė VIII.26 d. pirmininko p. Vilfang'o kalba. Jis trumpai išdėstė Tautinių Mažumų ligšiol padarytus darbus ir pabrėžė vyriausią šio kongreso mintį: nebus Europoje tikros taikos, kol nebus tinkamai sureguliuotas tautinių mažumų klausimas ir jų santykiai su valstybėmis. Tautų Sąjungos ligšiolinė taktika buvo gerokai sukritikuota ir nurodyta ypač ministerio Zaleskio nenuoseklumai. Sekė eilė atstovų tautinių mažumų pranešimai ir deklaracijos.

1929.VIII.28 d. apie 11 val. p. K. Štasys paskelbė deklaraciją, kuriai susirinkimas pritarė delnų plojimu. Net prezidiumo nariai plojo. Salėje buvo ir iš Kauno korespondentai, kurie tą dieną atvyko į Tautų Lygos susivažiavimą. Prof. Voldemaras laukiamas čia rugsėjo 1 dieną. Laik. Komiteto pirmininkas p. Stašys šiandien apleido Genevą. Pasiliko dar kun. Kraujalis, nes prasidėjo tautinių mažumų spaudos atstovų pasitarimai. Jau atvyko „Lietuvos Aido" redaktorius. Su Kongreso eiga bus galima vėliau susipažinti iš Kongreso biuletenių.

Žemiau dedame deklaraciją ištisai, kaip jį perskaityta Kongreso susirinkimui.

„Vilniaus Krašto lietuvių atstovų Pareiškimas
Penktam Tautinių Mažumų 1929 m. rugpiūčio 26 dieną Kongresui
Genevoj.

Vilniaus krašto lietuvių tautos atstovai žengdami į Tautinių Mažumų Kongresą pareiškia štai ką:

Lietuvių gyventojai Vilniaus krašte, nors ir sudarydami visų vietos gyventojų daugumą, gyvena tautinės mažumos gyvenimą.

Mūsų padėtis yra žinoma. Ji nė kiek nepakitėjo nuo to pareiškimo, kurį mūsų vardu buvo pareiškęs 1925 m. Kongresui mūsų tautos atstovas.

Ne tik kultūrinis, bet dar labiau visuomeninis bei ekonominis Vilniaus krašto lietuvių gyvenimas sunkiai kenčia.

Del šitų sumetimų mes norime, sprendžiant Europos tautinių mažumų problemą, aktingai bendradarbiauti, nekeisdami savo nusistatymo tais klausimais, surie, kaip Vilniaus klausimas, einant mūsų Kongresų priimtais pradais, čia nesti nagrinėjami.

Politinė apžvalga.

Hagos susivažiavimas baigėsi laimingai. Paskutinėmis dienomis valstybės nugalėtojos savo tarpe šiaip taip susikalbėjo. Mat, susivažiavę ten valstybės vyrai grįžti tuščiomis namo nepanorėjo; be to, niekas jų nenorėjo imti atsakomybės už derybų suardymą. Prancūzai, italai, belgai ir japonai aiškiai pamatė, kad Snoudeno užsispyrimą bus galima palaužti, tik pasiūlius jam didesnę pinigų sumą. Jie rugpiūčio paskutinėmis dienomis siūlė Snoudenui savo dalies 28 milijonus aukso markių; Snoudenui buvo maža; tuomet jie dar pridėjo 7 milijonus, ir Snoudenas, pasitaręs su savo žinovais, nusileido. Tokiu būdu anglai įrodė pasauliui, kad jiems rūpėjo daugiau išsiderėti, bet ne pasaulinė taika ardyti arba prancūzus ir vokiečius sukiršinti. Kada anglų užsispyrimas buvo nugalėtas, derybos Hagoje pradėjo eiti greičiau. Rugpiūčio 31 d. prasidėjo Ženevoje Tautų Lygos Tarybos posėdžiai ir susirinkusiems Hagoje parūpo kuogreičiausiai išvažiuoti ten. Prancūzų ministerių pirmininkas ir užsienių reikalų ministeris Briandas, nuolatinis Ženevos svečias, tuojau išsirengė namo; paskui jį išvyko namo Snoudenas ir anglų užsienių reikalų ministeris Hendersonas; abu ketina ir gi vykti Ženevon. Likusieji rugpiūčio 31 d. užbaigė Hagos susivažiavimą iškilmingu posėdžiu, pasirašė sutartis, kad jos taptų visiems privalomos.

*

Vokiečiai, kuomet ėjo ginčai tarp valstybių nugalėtųjų, buvo nustumti šalin, nes jiems tuomet nebuvo kas veikti. Bet kuomet valstybės nugalėtojos savo tarpe susigiedojo ir savo nusistatymą pareiškė, vokiečiai pakėlė galvą ir pareikalavo lengvatų. Jie pareiškė, kad savo pinigais nebenori daugiau laikyti prancūzų, belgų ir anglų kariuomenių Pareinėj. Žinojo apie tai valstybės nugalėtojos ir anksčiau ir todel stvėrėsi svarstyti Pareinės klausimą. Jos tikėjosi suminkštyti vokiečius, jei padarys jiems ten nusileidimų. Ir šis kelias privedė prie tikslo. Kai valstybės nugalėtojos pažadėjo vokiečiams atiduoti Pareinės dalį už trijų savaičių ir iš kitos dalies visai išsikraustyti ligi 1930 m. birželio mėnesio, tai vokiečiai sutiko sumokėti pinigus, reikalingus tų kariuomenių laikymui Pareinėj; taip pasielgti juos vertė ir anglai. Vokiečiai dabar gali lengviau atsidusti: jie jau žino, kada iš jų geriausių žemių išsidangins nugalėtojai. Dabar jų rankos atsipalaidos ir jie galės greičiau sutvarkyti nesusipratimus rytuose. Prancūzai vakaruose jų neslėgs, juo labiau, kad jie linkę susidraugauti su vokiečiais.

Lenkai paskutėnimis Hagos susivažiavimo dienomis parodė didesnį veiklumą. P. Zaleskis vis dažniau pradėjo lankytis pas prancūzus, net pasirodė ministerių Briando ir Zaleskio bendras pareiškimas, kad Prancūzija ir Lenkija ir toliau laikysis vienybės. Tačiau lenkų spauda nerimsta ir įrodinėja, kad Hagoje jie daug pralaimėjo ir tokio galo nestikėjo, ypač apvylė juos prancūzai. Šie gi, norėdami įrodyti savo Lenkijai palankumą, nusiuntė Varšuvon kelis parlamento atstovus. Jie dabar vieši Lenkijoje, jiems keliamos vaišės, sakoma iškilmingos prakalbos. Tik reikia neužmiršti, kad politikams duota liežuvis tam, kad paslėpti tikrąsias mintis.

*

Palestinoje eina kruvini susirėmimai tarp žydų ir arabų. Kad suprasti geriau, kas ten dedasi, reikia truputį ilgiau apsistoti. Palestinoje dar Kristui užgimus gyveno žydai; juos tuomet valdė romėnai. Žydams sukilus, romėnai žiauriai juos numalšino, jų žemes išteriojo. Žydai iš Palestinos pabėgo ir jų vieton atsidangino arabai. Arabus ilgus metus valdė turkai. Tik po paskutinio karo Palestiną paėmė valdyti Anglija. Šalis beveik tokio didumo, kaip N. Lietuva, bet gyventojų joje apie 800 tūkstančių. Anglai pradėjo galvoti, ko čia griebtis, kad Palestinos gerovę pakelti ir sau kelią į turingiausią savo koloniją Indiją patikrinti. Jei atsiminė, kad žydai jau nuo 1890 metų svajoja išikurti savo valstybę (tuos žydus sionistais vadina). Anglų ministeris Balfuras pasiūlė žydams keltis Palestinon ir po anglų priežiūra kurti ten savo valstybę. Žydai iš viso pasaulio subruzdo ir daug jų ten nuvyko. Anglai daug tikėjosi iš žydų. Tas pats Balfuras gyrė jų darbštumą ir sumanumą. Tačiau pasirodė visai kas kita. Palestina šalis užleista, prekyba joje nedidelė, ir pačių žydų darbštumas daugiau buvo išgirtas. Žydai, teisybė, išpirko geriausias žemes, paėmė į savo rankas į tą nedidelę prekybą, bet išsilaikyti žemės darbu neišgali. Todel del sunkių gyvenimo sąlygų gausus žydų plūdimas Palestinon paskutiniu metu beveik sustojo. Palestinos nuolatiniai gyventojai arabai pajuto sau pavojų iš žydų pusės ir laukė patogaus laiko išstumti juos. Pasitaikė ir proga. Jeruzolimoje užsiliko sugriautos Solomono bažnycios sienos dalis. Prie tos sienos žydai renkasi melstis ir verkti savo garsios praeities; tą sienos dalį taip ir praminė „Verksmų siena". Netoli tos sienos keli šimtai metų prieš arabai pasistatė didelę šventovę — Omaro mečetę; tai antra po Mekkos muzulmonų šventoji vieta. Rugpiūčio mėn. 15 d. supuola didelė ir žydų ir muzulmonų šventė. Tą dieną žydai ir arabai susikivirčija, prie „Verksmų sienos", kas pradėjo — sunku susekti. Gana to, kad prasidėjo kruvini mūšiai. Arabai gausingesni, ir pradėjo žydus piauti pirma Jeruzolimoje, paskui ir visoje Palestinoje. Jau dabar jų užmušta daugiau šimto. Skerdynėms galo dar nesimato. Anglai škubiai siunčia Palestinon kariuomenę ir karo laivus ir, reikia tikėti, nuramins susivaidinusius. Viso pasaulio žydai subruzdo: jie protestuoja, daužo anglų atstovybėse langus (kad mažai rūpinasi žydais Palestinoje), renka nukentėjusiems pinigus, renka jaunuolius, pasiryžusius vykti Palestinon ginti savo tautiečius; kai kur jiems kliuva ir už tokias manifestacijas (Lvove kelis sužeidė), bet jie nerimsta ir nesiliauna reikšti užuojautos nuskriaustiems broliams. Kad mums vėl susilaukti tokios vienybės!...

Lietuvos ir Lenkijos santykiai.

Ministerių pirmininkas prof. Voldemaras rugpiūčio 28 d. priėmė spaudos atstovus ir su jais pasikalbėjo svarbiausiais šių dienų Lietuvos įvykiais. Pirmučiausia, žinoma, palietė Lietuvos ir Lenkijos santykius. Apie juos prof. Voldemaras šiaip išsitarė: Dabar mažumų klausimas Tautų Lygoje stovi taip, kaip jis buvo sureguliuotas Madrido sesijoje. Tas klausimas gali būti įrašytas į dienotvarkę ir posėdžių metu. Šiandien bus svarstomas tik rusų mažumos skundas del žemės reformos ir podraug su juo vargiai, ar bus paliesta Lietuvos ir Lenkijos santykiai. Tranzito klausimas šioje sesijoje, priešingai, nebus iškeltas, nes tranzito komisija renkasi tik kovo mėnesį. Taigi Lietuvos ir Lenkijos ginčas gali būti iškeltas vienai susiginčijusių prašant. Bet dabar nei Lietuva nei Lenkija to klausimo nekelia. Tačiau jis gali būti iškeltas, ypač kai santykių klausimas bus paliestas metinės darbuotės apyskaitoje. Del derybų su lenkais galima pasakyti, kad jos gali tęstis labai ilgai, kaip tęsiasi kartais ir karai — šimtmečius. Rugpiūčio mėn. 2 d. lenkai buvo pasiųlę oradėli kaž kokias derybas del sielių plukdymo, drauge gailėdamiesi, kad ties Merkiu buvo tokių nelemtų įvykių. Bet paklausti, ką jie bū'ent siūlo, atsakymo taip ir nedavė ligi šiol.

Beveik tuo pačiu metų Lenkijos užsienio reikalų vice ministeris p. Visockis „Epokos" korespondentui šit ką pareiškė:

„Specijalinį skyrių sudaro mūsų santykiai su Lietuva. Lenkija, kuri ilgų šimtmečių bėgy buvo surišta su Lietuva personale unija, laiko save tikru Lietuvos valstybės nepriklausomybės laiduotoju. Tuo tarpu, kadangi Lietuva nepripažįsta Ambasadorių Konferencijos sprendimo lietuvių lenkų sienos reikalų ir kadangi Lietuva palaiko, nepaisant tarptautinio sprendimo, savo pretenzijas į Vilnių, tai *lenkų lietuvių santykipi nėra toki, kokių Lenkija norėtų*. Tačiau turiu vilties, kad anksčiau ar vėliau lietuvių tauta atsistos ant tikrosios savo naudos pagrindo ir tada ji neatstums mūsų ištiestos draugiškos pagalbos rankos".

Kaip matome, ligi gerų santykių labai toli.

Trumpos žinios.

— Orlaivis „graf Cepelin" atskrido New-Jorkan. Pasirodo, kad cepelinas aplėkė aplink visą pasaulį per 21 dieną ir 5 valandas. Tai didelė garbė vokiečiams.

— Centralinis viso pasaulio žydų komitetas pareiškė anglams, kad galįs šiuo metų pasiųsii Palestinon 3000 jaunų žydų ginti brolius nuo arabų.

— Palestinoje arabai muša ne tik žydus, bet mušasi ir su anglų kariuomene. Haifos mieste užmušta 20 arabų.

— Arabai ir žydai siunčia telegramas Tautų Lygai ir nusiskundžia vieni kitais. Pamatysime, ką padarys ta „tautų liga.."

— Rusai ir kiniečiai Mandžurijoje šiek tiek nurimo. Tenka skaityti laikraščiuose, kad abi pusės ruošiasi nusileisti ir pradėti tartis geruoju.

— Ženevon nuvyko anglų ministeris pirmininkas Makdonaldas, Loid Džoržas keliauna po Europą.

— Belgijoje sprogo fabrika, kurioje buvo dirbama karo medžiaga, du žmonės užmušti.

— Karo medžiagos sprogimas Rumunijoje pasirodė perdėtas; sprogo sena medžiaga ir niekas nenukentėjo.

— Jeruzolimoje ramu. Tvarkos mieste prižiūri kariuomenė. Paaiškėjo, kad per susirėminus, užmušta 110 žydų, 80 arabai ir 4 krikščionys. Sužeistų daugiau 300.

Atsiminimų pluoštelis.

I

Praeitis geriausia mokytoja. Ji pasako mums apie mūsų laimėjimus ir pralaimėjimus; panagrinėjus ją geriau, mes pamatome, kodel mes tuomet vienur laimėjome, kitur pralaimėjome. Todel pravartu atsigrįžti atgal, pažvelgti į praeitį ir iš jos pasimokyti.

Šioje vietoje paliesiu kovą už gimtąją kalbą Lazdijų parapijoje. Ta kova virė gana senai, prieš 30—35 metus.

Lazdijai dabar N. Lietuvoje; juose laikinai yra Seinų apskrities valdymo įstaigos; dabar jie Seinų apskrities centras, nes tikrasis centras — Seinai — atsidūrė ne N. Lietuvoje. Lazdijai nelabai didelis miestas ir jam greičiau pritiktų miestelio pavadinimas. Bet jojo reikšmė dabar žymiai pakilo, o tikrojo centro — Seinų — nupuolė. Seinai dabar kasmet smunka žemyn; toks likimas yra ir kitų miestų, net ir Vilniaus, kurie atitraukti nuo tikrojo kūno ir dirbtinai prišlieti prie svetimo.

Lazdijų parapija prieš karą buvo viena didžiausių. Dabar ji žymiai apkarpyta, nes daugelis grynai lietuviškų sodžių atsidūrė už N. Lietuvos ribų. Parapija grynai lietuviška, išskyrus Lazdijų miestelio gyventojus. Jie anksčiau ir nevadino savęs lenkais, bet „miestiečiais"; savo tarpe kalbėjosi lenkiškai, bet puikiai mokėjo ir lietuviškai. Tų „miestiečių", palyginus su visu Lazdijų parapiečių skaičiumi, buvo tik saujelė. B t bažnyčioje prieš 35 metus viskas buvo lenkiškai; lietuvišką žodelį galėdavai išgirsti tik tuomet, kai reikėjo pagarsinti kalėdojimo laikas, ar išbarti už ką nors.

Bažnyčioje susidarė tokia tvarka, kad visus lenkiškus giedojimus atlikdavo lietuviai; „miestiečiai" gi, kaipo ponai, anksti kelti nemėgdavo, valandų ir ražančiaus giedoti neidavo, „pakorkindavo" (taip dzūkai vadindavo bet kokį giedojimą) retkarčiais su vargoninku per sumą. Ta tvarka — visa lenkiškai — nuo senai įsigyveno ir nieks jai nesipriešino. Klebonai visuomet buvo „miestiečių" šalininkai ir lietuvių reikalais visai nesirūpindavo; patys lietuviai saldžiai miegojo, uždėtą jiems jungą kantriai vilko ir svetimųjų garbei uoliai dirbo.

Tačiau papūtė iš vakarų ir šiaurės kitoks vėjelis. Vienas kitas sugrįžęs iš Amerikos pradėjo garsiai kalbėti del daromos lietuviams skriaudos; pradėjo plisti lietuviškos maldaknygės, atsirado ir vietoje tokių, kurie praregėjo... Bet tur būt ta tvarka dar ilgai būtų viešpatavusi, kad ne vienas atsitikimas.

Lazdijus ištiko didelė nelaimė — gaisras; sudegė ir bažnyčia. Skubiai pastačius laikiną medinę koplyčią, pradėta rūpintis naujos didelės ir gražios bažnyčios statymu. Šis įvykis ir pagreitino įsigyvenusios tvarkos žlugimą. Susipratusieji lietuviai metė obalsį: *nė skatiko naujos bažnyčios statymui, kol gyvuos tokia tvarka.* Pasėkų ilgai laukti nereikėjo; parapiečiai privežė tik pilną šventorių akmenų, bet duoti pinigų atsisakė. Kiek a. a. kun. Bartlinskis neragino žmonių dėti pinigų, kiek prisisielojo, kiek prisibarė — niekas negelbėjo: parapijos dauguma sueigose griežtai reikalavo sau teisių naujoje bažnyčioje. Kun. Bartlinskiui, dideliam „miestiečių" šalininkui, teko iš Lazdijų pasišalinti. Jo vieton buvo atsiųstas veiklus daug jaunesnis klebonas a. a. kun. Adomavičius; kartu su juo pasirodė didesnio lietuviams palankumo ir Seinuose, vyskupijos kurijoje. Buvo pažadėta senąją tvarką pakeisti, ir tik tai paveikė: pradėjo kasti pamatams griovius, dėti pinigus.

—

Šv. Onos atlaidai. Daugybė žmonių. Atvyko pats vyskupijos valdytojas kertinio bažnyčios akmens pašventinimo atlikti. Per procesiją ir užgiedojo pirmą kartą lietuviškai. Kad suspiegs vienur kitur „miesčionkos" lenkiškai, kad kils triukšmas, — reikėjo procesija sulaikyti, reikėjo triukšmaujančius sustabdyti. Nuraminus šiaip taip vienus ir kitus, pradėta giedoti lotyniškai.

Grįžus nuo kertinio akmens senon koplyčion, pradėta traukti „senoji tvarka". Lietuviai koplyčioje, kaip ir anksčiau, lenkiškai už „miestiečius" giedojo, laukė naujos bažnyčios ir naujos joje tvarkos. O toji tvarka buvo nustatyta tokia: valandos — lenkiškai, ražančius — lietuviškai, per sumą pamokslas — lenkiškas, po sumos — lietuviškas. Tokia tvarka nei vienos nei kitos pusės nepatenkino. „Miestiečiai" norėjo palikti „senąją tvarką", lietuviams nepatiko lenkiškas pamokslas per sumą, ir jie visai teisingai reikalavo nukelti jį po sumos. Bet tai buvo dar ateities dalykas ir niekas prieš tokią tvarką griežtų priemonių nesigriebė.

Bažnyčia pagalios pastatė, persikėlė jon iš laikinos koplyčios, pradėjo veikti ir nauja tvarka. Lietuviai nutilo lenkiškai giedoję, paliko tai daryti ponams „miestiečiams". Bet šie, nepratę tokiam darbui, valandų visai negiedojo, tik prikibo prie ražančiaus. Kai tik lietuviai pradės lietuviškai giedoti — jie ir trukdo; kelis kartus reikėjo juos per duris išmesti, kelis kartus reikėjo ir visai nuo ražančiaus giedojimo susilaikyti. Bet keisčiausiai išeidavo su pamokslais. Lietuviai tuomet taip galvojo: *„jei pamokslas sakomas lenkiškai, tai jo privalo klausyti, miestiečiai, bet ne lietuviai, mums užteks ir lietuviško po sumos".* Ir kai tik kunigas per sumą užlips į sakyklą, visa bažnyčia — seni ir jauni, vyrai ir moters — per duris šventoriun tokia minia su savimi išnešdavo ir ne vieną „miestietį", likdavo bažnyčioje tik mažutė žmonių saujelė. Į pamokslo pabaigą, kuomet kunigas pradėdavo užsakus skelbti, visi vel pradėdavo rinktis bažnyčion. Tą patį mėgindavo daryti ir

Anglijos ir Vokietijos vyskupų nurodymai mokyklų klausimu.

Šių metų konferencijoj Anglijos vyskupai per atvelykį yra nustatę dėsnius, kurių katalikams reiktų laikytis auklėjimo ir mokyklų klausimu, kad parlamento rinkimu metu žinoti, ko nuo kandidatų į atstovus reikalauti šiuo klausimu. Štai tie katalikų dėsniai:

1. Mokymas nepriklauso prie paprastųjų valstybės funkcijų.

2. Valstybė turi teisės reikalauti, kad piliečiai gautų pakankamą išauklėjįmą, kad galėtų eiti savo įvairių laipsnių pilietines pareigas.

3. Del to valstybė turi paraginti sveiką auklėjimio darbą ir gali imtis reikalingų priemonių, kad būtų užtikrintas auklėjimo vaisingumas.

4. Tiems tėvams, kurie neturi reikalingų savo vaikams išauklėti lėšų, valstybė turi parūpinti tas lėšas iš bendro fondo, kuris susidaro iš visų piliečių mokesčių. Bet šitokiu būdu prisidėdama prie mokymo, valstybė neprivalo varžyti tėvų atsakomybės ir neprivalo jiems kliudyti laisvai pasirinkti mokyklą. Kur yra tikėjimų įvairumas, turi būtį ypač žiūrima, kad nebūtų daroma skirtumo religijos motyvais.

5. Ten, kur stinga mokymui butų, nesant kam kitam tuo pasirūpinti, valstybė gali imtis tai parūpinti, bet tai ji gali daryti tik, neišgalint tuo pasirūpinti vaikų tėvams, tėvų atsakomybės ribose, kaip jų pavaduotoja.

6. Mokytojas dirba visados tėvų vardu kaip jų pavaduotojas, ne valstybės vardu kaipo valdininkas, nors valstybė bendrai piliečių gerovei apsaugoti gali imtis protingų priemonių, kad mokytojai savo darbą dirbti sugebėtų

8. Mokytojas niekados nėra valstybė valdininku, niekados juo negali būti ir pats neprivalo save tokiu laikyti ir neturi leisti, kad kiti jį tokiu laikytų.

— Mokytojo valdžia, kurią jis turi vaikams mokyti ir auklėti, kuri jam duoda teisės, kad vaikai jį gerbtų ir jo klausytų, paeina jam nuo Dievo per tėvus, išskyrus atsitikimus, kai valstybė veikia tėvų vardu.

Belgų katalikų laikraštis „La revue catholique..." nurodo šių dėsnių svarbą ir Belgijos katalikams pataria su jais susipažinti, įsigilinti į jų dvasią, prasmę ir turinį. Sulig šių dėsnių, tėvai turi teisę kontroliuoti visas mokyklas patys arba per savo įgaliotinius, nes mokyklose jų vardu arba jų vietoje mokoma. Vokietijos vyskupai mokyklų klausimu rašte pabrėžia šiuos dalykus: kad mokykla turi būti ne tik mokymo, bet ir auklėjimo mokykla, kad mokyklos darbo ir dvasios pagrinde turi būti religija, kad neužtenka, jei religija yra tik vienu iš mokomų dalykų, bet ji savo šviesa ir įtaka turi persunkti visą mokyklos darbą. Katalikams reikia, kiek tik galima, remti katalikų švietimo organizaciją.

„T. K."

Rytų Lietuvos lietuvių visuomenės delegatai, dalyvavę V-tame tautinių mažumų kongrese Genevoje. Iš dešinės — kun. prof. P. Kraujalis, iš kairės L. V. Lietuvių Komiteto pirmininkas p. K. Stašys.

Apsivalykime.

Mes esame atskirti nuo tautos kamieno, palikti patys sau. Aplink, kas tik gali, tyko paveržti iš mūsų mažiau aprūpintą vietovę. Jie spaudžia mus iš visų pusių, mes traukiamės ir jiems užleidžiame savo pozicijas. Neapgaudinėkime savęs, pažiūrėkime tikrenybei stačiai į akis.

Kad taip yra — štai pavaizdavimui ir atsitikimai.

Mūsų jaunuoliai, išėję 5—6 klases, gana dažnai išsižada mūsų; jie ieško svetimoje mums kariuomenėje ir dar kur kitur vietų ir ne del duonos, bet kad jiems tai patinka, ten juos širdis traukia; mūsų jaunos kartos auklėtojos bičiuliaujasi su svetimtaučiais, už jų teka ir daugelyj atsitikimų išsižada šeimoje savosios kalbos; kai kuriose parapijose skaičius mūsų vaikų, paruoštų prie pirmos komunijos lietuvių kalba, kasmet mažėja; kai kur kaimo nesubrendėliai pradeda šnairuoti į Nepriklausomą ir ieškoti joje vien dėmių, nepasitikėti šviesesniu rytojumi; kai kur liaudis į mūsų mokyklų... ša! apie mokyklas negalima prasižioti... Žodžiu, kur tik pažiūri, visur matai spragas, plyšius, jie didėja, atsiranda nauji. O mes stovime, lyg stabo ištikti ir nesiimame jų taisyti. Dar blogiau: jei vieni nori juos taisyti, kiti trukdo.

Pasisakykime atvirai, neapgaudnėję savęs, kad mes patys esame kalti. Mes esame kalti, kad dalinamės į kokius tai „pažangiuosius", neva ateities žmones, ir kokius tai „dešiniuosius." O tas dalinimas — jį praktikuoja mūsų „pažangieji" — mūsų krašte neleistinas, smerktinas, didžiausias visų blogumų šaltinis.

Visi mes sakome, kad mums rūpi šio krašto lietuvybės išlaikymas; čia nėra skirtumų bent žodžiuose. Tačiau kai prieina prie darbo, tai pasirodo visai kas kita.

Bet mes pradėjome kalbėti bendrais žodžiais. Geriau grįžkime prie faktų.

Imkime pirmučiausia mūsų jaunuomenę Vilniuje, mūsų moksleiviją. Mes iš jos daug laukiame, jai stačiai į akis sakome: „jūs mūsų ateitis". Bet kaip mes ją ruošiame gyvenimui? Ar mes jos dvasią grūdiname? Ne, ir ne! Mokinys, sakysime, šiuo ar tuo nusikalsta, jis reikia įstatyti į vėžes. Padaro tai mokytojas ar bendrabutis. Tik, žiūrėk, atsiranda mokinio užtarėjas, jis suverčia visą kaltę vyresniesiems, mokinį visokiais būdais — leistinais ir neleistinais — pateisina. Ar tai gerai? Ar tai ne sielų gaudymas savo bučin? Mūsų mokytojai, dar lietuviai (tokių, ačiū Dievui, nedaug, bet pasitaiko), gimnazijos sienose ir gatvėje kalba tarp savęs ne lietuviškai; jaunuomenė girdi ir juos seka. Mes mokinį taisome, bet mokytojui nieko nesakome. Ar tai gerai?... Mūsų vienas mokytojas sukeliojasi tarp moksleivių pasirėdęs karininko rūbais, jais didžiuojasi. Kitas lenkiškuose laikraščiuose kryžiuojasi visiškai svetimais mums dalykais, ruošia svetimiems įvairias paskaitas, savo gi viešai peikia... Mokiniai tai mato, girdi, žino, pradeda žiūrėti į tai kaipo į sektiną, pagirtiną pavyzdį. Mes mokinį peikiame, į mokytojus nekreipiame domės. Ar tai gerai? Ar mokinio dvasią grūdinasi ir kyla?

Vieni kviečia kurti lietuviškas šeimynas, stengiasi sudaryti nuomonę, kad negarbinga tekėti už svetimtaučio arba vesti svetimtautę; mūsų „pažangieji" tame įžiūri asmens laisvės varžymą, iš to viešai šaiposi, pajuokia. Ar tai gerai? Ar tiems žmonėms tikrai rūpi mūsų visuomenės ateitis, ar pavienio žmogaus ateitis? Pagalvokime...

Vieni sako: „Jei norime čia lietuvybę palaikyti, važiuokime prie tikslo visais ratais: platinkime liaudies dainas, mokykime bažnytinių giesmių, ruoškime vakarėlius, vaikus ruoškime prie pirmos išpažinties lietuvių kalba, įsprauskime visiems į rankas laikraštį, maldaknygę." Į tai „pažangieji": „Su liaudies dainomis, su vakarėliais, su laikraščiais mes sutinkame, tai gerai; bet su pirma išpažintimi, su bažnytinėmis giesmėmis, su maldaknyge — šalin! tai klerikalizmu kvepia." Ar tai gerai? Ar tokie žmonės nemato, kad mes per apleistą poziciją įsileidžiame priešą į savo eiles? Ir jis eina per jas. Paimkime kad ir Švenčionių parapiją; ten šiais notais prie pirmos komunijos buvo vos *70 lietuvių* vaikų (žodį lietuvių pabraukėme: kiti mūsų vaikai teko svetimiems). Ar išmintingai padarė švenčioniškiai paklausę „pažangiųjų"? Ar jie tikisi, kad Štainai jų ir mūsų naudai pasidarbuos? Ar nekasa sau duobės?

Dabar mėginama steigti provincijoje „Kultūros" skyrius. Jie, sako, mūsų kaimui atneš ką tai nauja, geresnį? Ir tikrai atnešė. Jau dabar tenka iš girsti, kad kaimo „kultūrininkai" kviečia žmones nuo Dievo, nuo Bažnyčios (su tuo „Kultūros" vadai slėpėsi, bet jų plepūs pasekėjai iškalbėjo), kviečia versti voldemarką (taip jie burnoja prof. Voldemarą) visa sugriauti, nes ką turime — klerikališka. Iš kur ta pas gėliūnietį ar miestiečiai, bet jų saujelė — „prieš vėją nepapūtė". Tokiu savo ramiu pasielgimu lietuviai įrodė naujos tvarkos beprasmiškumą. Pasklydo gandų, kad tvarka bus pakeista šiaip: valandos ir ražančius bus giedami lietuviškai kas antras sekmadienis, lietuviškas pamokslas — per sumą, lenkiškas—po sumos. „Miestiečiai" pasijuto nuskriausti ir, kol dar šios tvarkos neįvėdė, pamėgino savo „teises" ginti. Jie nusamdė mušeikas sentikius pastoti kelią lietuviams giesmininkams, kuomet šie rinkdavosi ražančiaus giedoti, ir patys mėgino neišleisti per duris lietuvių iš lenkiško pamokslo. Priėjo net prie kraujo praliejimo. Samdiniai vieną kitą giesmininką apdaužė, per lenkišką pamokslą „miestiečiams" gerai kaulus patrynė; tačiau tokiomis priemonėmis atlaikyti savo pozicijas „miestiečiams" nepasisekė: valandas pagieda retkarčiais ir pavėluotai; lietuvišką ražančių atgieda lietuviškai, nes giesmininkus pradėjo saugoti didesni palydovų būriai; per lenkišką pamokslą beveik vienos sienos. Reikėjo tvarka keisti, ir pakeitė. Tačiau didelės naudos „miestiečiai" nesusilaukė. Per jų sekmadienius nei valandų nei ražančiaus, per lietuvišką — visai priešingai. Ir reikia stebėtis tų laikų lietuvių patvarumui: kai tik lenkiškai reikia užgiedoti — nė vienas lūpų nepravers, kai reikia lenkiško pamokslo klausyti — nė vienas bažnyčioje nepaliks. Mato „miestiečiai", kad lietuvio neprivers nei lenkiškai giedoti nei lenkų kalbos klausyti (tai jiems labiausiai rūpėjo), ir nusileido. Tik retkarčiais, prisiminę gerus senus laikus, pakeldavo triukšmą ir sutrukdydavo lietuviams pasimelsti. Nieko negelbėjo ir sugrįžęs kun. Baltinskis: lietuviai užsispyrę gynė savo teises, ir laimėjo. Reikėjo užleisti lietuviams ir savo sekmadienių valandas ir ražančių. Kaip dabar yra Lazdijų bažnyčioje, man neteko sužinoti. Bet prieš pai Didįjį karą „miestiečiai" buvo visiškai beveik išstumti: jiems paliko tik pamokslas po sumos, kurio klausėsi vien sienos.

II

Rusai prieš karą visur ir visiems tvirtindavo, kad Vilnius — senas rusų miestas; tą patį jie sakydavo ir apie visą šių dienų N. Lietuvą ir Rytų Lietuvą. Buvo sugalvoję net tokių pasakų, kaip čia apsigyveno rusai, atbėgę iš rytų nuo totorių, kaip tai jie pastatė ir Vilnių, ir Gardiną, ir Kauną, ir kitus mažesnius ir didesnius mūsų miestus ir miestelius. Ne vieną išleido knygpalaikę, kurioje buvo mėginę nupasakoti rusų „gerus darbus": kaip jų kultūra ir tikyba platinosi visoje Lietuvoje, kaip jie per tai yra tikraisiais „lietuvių apaštalais ir švietijais". Bet istorija ir jos dokumentai sakyte sakė ką kita, ir sąžiningesni rusai tokiam darbui nepritardavo.

Jei jau sunku suklastoti istorija ir suvedžioti apsišvietusį žmogų del tikros Lietuvos praeities, tai nesunku buvo jiems, tuometiniams Lietuvos valdovams, suvedžioti del tų dienų Lietuvos krašto būklės. Reikia tik jos išvaizda taip pakeisti, kad apsilankiusieji Lietuvoje galėtų tvirtinti, kad šis kraštus tikrai „rusų kraštas". Ir rusai išleido parėdymą: visose viešose vietose visi parašai visi pranešimai ar tai skelbimai turi būti vien rusų kalba. Ir sumirguliavo mūsų miestų gatvės, mūsų kryžkelės, viešos vietos, net privatiniai namai rusų kalba parašais. Tuomet atsirado ir garsus draudimas: „zdies govorit po litovski vospreščajetsia".

Ir tegul tuomet atvažiuoja į Lietuvą prancūzas, anglas, italas arba kuris kitas svetimtautis! Jis savo akimis pamatys, kad Lietuvos kraštas nieku nesiskiria nuo Rusijos centro. „O istorija?"— „Kas buvo — žuvo!" — atsakys jis į tokį klausimą. — „Dabar savo akimis matome, ir tai verčia manyti, kad ir senovėje ne kitaip būta".

Ir tokis svetimtautis sugrįžęs tėviškėn visur ir visiems turėjo pagrindo tvirtinti: Lietuva — „istinno ruskij kraj".

Taip rusai darydavo mūsų akyse *„istoriją"*.

Mes gerai supratome rusų siekius. Reikėjo ieškoti vaistų, reikėjo ieškoti būdų griauti tą „istoriją". Priėjome prie vieno: naikinti rusų kalba parašus. Bet kartu kilo klausimas, ar taip darydami nepakenksime savo žmonėms.

Juk tokie, sakysime, parašai kryžkelėse naudingi ir mums. Tačiau priėjome prie priešingos išvados. Mes tuomet taip galvojome: „Mūsų žmonės labai gerai žino visus kelius ir takelius ir be tokių parašų. Iš toliau atvykusius tie parašai tik klaidina ir verčia manyti juos, būk jie esą Rusijoje. Tie parašai reikalingi rusų kariuomenei žandarams, policijai, kurie dažnai mainosi mūsų krašte ir jojo nepažįsta; tie parašai padeda jiems surasti mūsų tolimesnius užkampius, netikėtai užklupti žmones ir... nubausti. Tokius parašus reikia naikinti"...

Pasakyta — padaryta.

Mes penkiese (pavardžių neminėsiu) susitarėme visur, pasitaikius gerai progai, išnaikinti tuos parašus mūsų apylinkėje.

Kryžkelių stulpai paliko be rodyklių, lentos prie kaimų — be skaidos, gražūs draudimai miškuose — smala užtepti. Vienur kitur sugebėjome juos pakeisti lietuviškais.

Subruzdo policija, pradėjo ieškoti kaltininkų. Tačiau mes gerai užsikonspiravome, nieks net iš artimiausių nežinojo, kas tai daro. Mėgino tuos parašus atgal grąžinti, bet juos ištikdavo tas pats likimas. Pagalios liovėsi.

Taip rusui darė savo „istoriją", mes gi grąžindavome ją.

III

Senovės romėnai sakydavo: pažink savo priešą." Gaila tik, kad prie to nepridėdavo: ir pasimokink iš jo." Šiuos

šarkiškietį neapykanta prie prof. Voldemaro ir klerikalų? Kam ja skiepija? Ar ne plečkaitininkams ruošiama dirva? Ar tai susiprins mus? O jei „kultūrininkai“ ir „nekultūrininkai“ per vakarėlius susipeš, įsikiš viešos tvarkos saugotojai, sukiš šaltojon? Ar tai neatšaldins žmonių nuo viešo lietuvybės manifestavimo? Ar tai naudinga mums? Kodel „Kultūros“ skyriai nesteigiami ten, kur dar lietuviai saldžiai miega? Ar tai ne griovimas nudirbto darbo? Ar neveriama peiliu stačiai mūsų krašto lietuvybei širdin?...

Susimildami, tik pagalvokime! Iš šių kelių čia pajudintų faktų darykime išvadas... Kol dar laikas, kol dar ne vėlu...

Varnas.

„Ryto” mokytojų ir tėvų žiniai.

Vilniaus ir Švenčionių „Ryto“ Valdybos savo mokykloms 1929|30 mokslo metams nustatė šiuos vadovelius:

I skyriui — *tikyba* be vadovėlio, *lietuvių kalbai* A. Jakučionies „Kelias į šviesą“ elementorius (XVII leidimas. 1928 m.) ir I et k.*pratimams* J. Murkos „Mažasis lietuvių kalbos vadovėlis. Pirmasis Raštas.“ Šiauliai 1927 m; *aritmetika* Pr. Mašioto „Aritmetikos uždavinys“ I d. Kaunas 1928, kaina 2 auk. A. Busilo Aritmetikos uždavinynas I d. Kaunas 1927, kaina 1,60 sk.

II skyriui — *tikyba* be vadovėlio katekizmo Tikybos pradžiu mokslio ribose; *lietuvių kalbai* A. Jakučionies „Kelias į šviesą“ II d. Kaina 2 auk. ir *pratimams* J. Murkos „Mažasis lietuvių kalbos vadovelis.“ Antrajam skyriui. Kaunas 1928, Kaina 2 auk. *aritmetikai* Pr. Mašioto „Aritmetikos uždavinynas“ I d.

III skyriui — *tikybai* „Tikybos pradžiamokslis“ ir Kun. K. Paltaroko „Šv. Senojo ir Naujojo Įstatymo istorija“; *lietuvių kalbai* M. Vasiliausko „Naujoji Dirva“ 2-sis leid. Kaunas 1926, kaina 5 auk.; *pratimams* J. Murkos „Mažasis lietuvių kalbos vadovėlis“ III pradžios mok. skyriui, Kaunas 1928, kaina 3,50; *aritmetikai* Pr. Mašioto „Aritmetikos uždavinynas“ I d. ir II d. (pagal reikalo); *istorija* be vadovėlio; mokytojui be istorijos vadovėlių patariama dar Domijonaičio „Krašto mok lo vadovėlis“ ir J. Murkos „Vaikų Darbimečiui“ III d. Krašto mokslas; *gamta* be vadovėlio, mokytojui patariama be gamtos vadovėlių Esmaičio „Sakalėlis“ III skyriui ir J. Murkos „Vaikų Darbymečiui V kn. gamta ir namai;“ *geografija* be vadovėlio, mokytojui — Vireliūno „Krašto mokslas.“

IV skyriui — *tikybai* „Katalikų tikybos katekizmas“ -- (apie dorovę), *lietuvių kalbai* M. Vasiliauskas „Gimtasis Žodis“ Kaunas 1927 m. kaina 5,50 sk., *pratimams* J. Mrukos „Mažasis liet. kalbos vadovėlis“ III skyriui; *aritmetikai* Pr. Mašioto „Aritmetikos uždavinynas“ II d. *istorijai, gamtai, geografijai* taip tat, kaip III skyriui nurodyta. Visų dalykų medžiagą, išskyrus lietuvių kalbą, einama prisilaikant lenkų valstybinės programos ir nurodymų. Istoriją pradedant, atsižiūrėti daugiau į Vilniaus krašto praeitį.

Jei kuri mokykla turėtų daug vadovėlių kitų rašytojų, negu čia nurodyta, mokyjas privalės pasitarti su „Ryto“ valdyba.

„Ryto“ Valdybos.

1929 m. IX 1 d.

Gera pamoka.

(Balsas iš vietos).

Dienraštyje „Słowo“ Nr. 185 (2095) tilpusioje korespondencijoje „Oświata“ pozaszkolna i jej rozwój w p. Święciańskim“ paliesta surengtas Kaltinėnuose Švenčionėlių šv. Kazimiero skyriaus vakarėlis. Korespondentas, prisidengęs slapyvarde „m. j. š“, labai neteisingai nupiešė veikėjų darbuotę ir šv. Kazimiero skyrių neva agitacijos tikslais daromus vakarėlius, išbarė jaunimą, kad susirinkęs kalba vien lietuviškai, gieda lietuvių Himną, ir per lenkų Himną jį jėga reikia priversti atsistoti. Jis tvirtitina, kad Lietuvių organizacijose viskas daroma ne del apšvietos ir sodžių kultūrinimo, bet provokacijos tikslais. Pabaigoje kreipiasi i tam tikras valdžios įstaigas, kad daugiau susidomėtų „Ryto“ ir šv. Kazimiero organizacijomis.

Į tai atsakome:

1) Šv. Kazimiero skyriai jokių provokacijos tikslais vakarėlių nedaro. Juos rengia vien Storostijai leidus ir akyvaizdoje atsiųstų valdžios atstovų; taip buvo daroma ir Kaltinėnuose rugpiūčio 2 d. vaidinant 4 veiksmu dramą „Sudrumstoji Ramybė“.

2) Gal nežino p. m. j. š., kad lietuvių Himnas yra leistas giedoti viešai, nors šiame vakarely del tam tikrų priežasčių nebuvo giedamas, nes tuojau po vaidinimo pradėta šokiai suktinis.

3) Netiesa, kad vakarėlyje vadovavo vietinis vargoninkas; p. Baurkauckas buvo tik žiūrėtojas, kaip ir kiti, be jokių pareigų.

4) Nuo pradžios iki pabaigos vien pramanyta neteisybė. Nežinia kodel korespondentas „m. j. š,“ vengė paliesti faktus, įvykusius šiame vakarely, besiskirstant publikai. Kodel nepaminėjo pasigėrusio K. O. P. sieržanto, kuris nei iš šio, nei iš to pakėlė avanturą ir salėje visa gerklė rėkė: „40 Litwinów postrzelam, 41 sam padnę“. Gerai, kad jo žmonai, su ašaromis, pasisekė atimti iš jo rankų brauningas, kitaip nežinia kuo būtų pasibaigę. Kad nuraminus triukšmadarį, ieškota atsiųsto policininko, bet jo nerasta. Seržantas su Kaltinėnų valsčiaus raštininku smurtu privertė rengėjų samdytą orkestrą griežti, ką jie įsako, pabrieždami: „Ot teraz my odpowiadamy za wszystko, a nie św. Kazimierz“. Jau pubiikai išsiskirščius ir pasilikus salėje dviem sieržantam su žmonomis, valsčiaus raštininkui ir keliems artistams, sieržantas pareikalavo sugriežti lenkų Himną: griežant nesiliovė burnojęs lietuvių. Pamatęs nuošaliai kampe besėdintį užmigusį orkestro vežiką, priėjęs kad suriko: „Wstać, k-va twoja mać“. Senukas pašoko išsigandęs; iš čia tur būt p. „m. j. š.“ paėmė, kad lietuvius jėga reikėjo priversti atsistoti.

Kam taip melagingomis korespondencijomis klaidinti „Słowo“ skaitytojus ir kelti neapykantą.

Matyt, labiausia nepatinka, kad be tokių švietėjų globos, kaip „m. j. š.“, jaunimas burdamasis į draugijas ir darydamas vakarėlius, paskaitas, pats žengia prie šviesos.

B—tis.

Red. prierašas. Lenkiška p. „m. j. š.“ korespondencija ir nuotykiais per vakarėlį Kaltinėnuose pasipiktino padoresni lenkai ir atitatsė p. „m. j. š.“ plepalus. Mūsų supratimu, reikia vengti draugauti su panašiais ponais: jie nedaro nei sau nei mums garbės. Prašytume jaunimo jų pasisaugoti: Kaltinėnuose jie gražiai pamokė visus tuos, kas norėtų su jais bendradarbiauti.

ATSIŲSTA.

Gėliūnai, 1929-VIII-24.

Pareiškimas.

Mes žemiau pasirašę, perskaitę „Kultūros“ draugijos įstatus ir susipažinę su jos veikimu, randame negalimu joje dirbti lietuvybės ir tautos naudai ir pripažindami, kad ji vien šmeižia mūsų Tevynės darbuotojus ir jems ūpą gadina ir todel viešai pareiškiame savo išstojimą iš jos narių skaičiaus.

Anelė, Adelė, Amelė, Ona, Julytė. Bronė ir Paulina Laurinavičiūtės, Paulina ir Ona Laurinavičienės, Kastutė Janavičiūtė, Valera Šukelaitė, Elena ir Rožė Jodzevičienės, Veronika Lulytė, Malvina Bučinskaitė, Vladas Bučinskas, Mečislovas Antanas I, Julius I. Vitalis, Antanas II, Antanas III, Petras, Julius II Vladas, Stasys ir Juozas Laurinavičiai, Antanas Jodzevičius.

P. S. Podraug pareiškiame, kad Vincas ir Bladas Jodzevičiai visai nebuvo prisirašę prie „Kultūros“ skyriaus Gėliūnuose ir šiuomi atitaisome žinią, tilpusią 35 „Viln. Ryt.“ numeryje.

Įvairenybės.

Obuolių sunka.

Šis skanus gėrimas visai pigiai ir lengvai padaromas, ypač turint savų obuolių. Obuoliai reikia palaikyti ant šiaudų, kol suminkštės. Tuomet juos smulkiai supiaustyti, išspausti sunką ir palaikyti ją rūsy ar šiaip kur šaltesnėje vietoje, kad nusistotų, paskiau supilti į butelius, įdėjus į kiekvieną po keletą razinkų, gerai užkimšti ir laikyti vasarą ledaunėj, o žiemą sausame rūsyje. Šiaip pagaminta sunka gali stovėti veik ištisus metus, kuomet laikoma šaltoje vietoje. Šiltoje negalima laikyti, nes pradeda rūgti ir sprogsta buteliai.

Žmonės turės aro akis.

Kai kuri žmonės tiki, kad nuo įvairių spalvų žmogaus akys silpnėjančios. Bet tai nėra tiesa. Lakūnai paprastai turi savo akis taip greitai išmokti kraipyti ir kur reikia įtempti, kad galima būtų viską pamatyti. Sakoma, esą tai lakūnų, akis stiprina. Daug kas pasakoja, kad garsusis lakūnas Lindbergo turįs labai geras ir stiprias akis. Todėl reikia manyti, kad, kai ateis toji gadynė, kada visokis susisiekimas bus oru, mes visi tikrai geras akis turėsime.

žodžius mes, Rytų Lietuvos gyventojai, įsidėkime į galvą ir širdį.

Senovės Lenkijai žlugus, dalis jos atsidūrė vokiečių rankosna. Vokietis kultūringas bet kartu ir žiaurus ir beširdis. Jis visa širdžia nepakenčia lenko; lenkas savo ruožtu atsimoka tuo pačiu pinigu. Vokiečiai patekusius į jų rankas lenkus pasiryžo ištautinti. Tam reikalui buvo pavartotos visos lei tinos ir neleistinos priemonės. Galingiausiu ištautinimo įrankiu skaitosi mokykla ir vokiečiai į ją atkreipė domę. Mokyklos buvo taip sutvarkytos, kad lenko vaikas joje girdėjo apie savo tautą vien neigiamus dalykus; visa, kas lenkiška, buvo tik pajuokiama. Tokiu būdu vokiečiai tikėjosi iš lenko vaiko sielos išrauti savo tautos meilę, pripratinti jį savo tautą ir jos praeitį niekinti, išrauti iš lūpų gimtąją kalbą ir padaryti iš jojo tikrąjį vokietį. Ir reikia teisybę pasakyti: vokiečiai per mokyklą daug pasiekė.

Tačiau nesnaudė ir lenkai. Jie sekė kiekvieną vokiečių užsimojimą ir išnaudodavo kiekvieną neatsargųjį žingsnį arba perdėtą įstatymų vykdymą.

Vokiečiai įsakė mokyti lenkučius poterių vokiškai. Toks parėdymas visais atžvilgiais peiktinas, ir lenkai laukė tik progos padaryti iš to didelį skandalą. Ilgai laukti nereikėjo.

Vžesnėje (nedidelis miestas Poznanėje) mokytojas vokietys ir uoliai ėmė vykdyti naujai išleistą įstatymą, būtent: kai vaikučiai atsisakė kalbėti poterius vokiškai, jis pavartojo leistiną vokiečių mokyklose fizinę bausmę. Kas čia rodos tokio! Baudė vaikus vokietis ir prieš tai už nepaklusnumą, sudavė jiems ir dabar už tą patį... Bet lenkai tai panaudojo. Jų užsienių laikraščiai šį dalyką taip aprašė, kae visas kultūringasis pasaulis pasmerkė vokiečių darbus. Įsikišo jų žinomas rašytojas Senkevičius ir parašė graudingą laišką ir visus net Amerikos asmenis. Vžesnės vaikučiai buvo apšaukti didvyriais, vokiečiai mokytojai — budeliais, vokiečių mokyklos — skerdyklomis.

Šis visas triukšmas vokiečių, žinoma, nepriverte visiškai mesti negražius darbus, tačiau lenkų tarpe sukėlė didesnį atsparumą ir viltį susilaukti geresnio rytojaus; vokiečiai pasidarė atsargesni ir prievartos vartojamos reikėjo noroms nenoroms iš mokyklų išmesti.

Apsirgau.

Be galo mėgstu rūgintus kopūstus ir dar su gera dešra. Kai gaunu — valgau, valgau ir atsivalgyti negaliu.

— Jonuk, nesmaguriauk! — įspėdinėja mane žmona. -- Dar susirgsi.

Taigi kad susirgau. Apsivalgiau. Ir tik rūgintais kopūstais su dešra.

Vidurius peiliais piausto. Pilvas protestuoja, kaip pažangieji gegužės 1 dieną per mitingą. Akyse raibsta, „rygon“ važiuoti verčia.

Pasisakiau žmonai. Mano Marytė — angelas, ne žmogus. Baisiai susirūpino.

— Sveikata — brangiausias turtas. Nubėk — sako — pas daktarą! Gal patars...

Paklausiau. Nuėjau ligonių kasos ambulatorijon. Užsirašiau, atsisėdau eilėn ir laukiu. Tačiau neilgai laukiau. Pakvietė pas medikę.

— Taip ir taip — sakau. — Apsivalgiau ir sergu...

Medikė užrietė galvą, žiūri per akinius man į akis.

— Negerai! — sako. Iškišk liežuvį!

Nors negražu ponioms rodyti liežuvis, bet liepiamas paklausiau.

— Kas jį žino, kas per liga... Gal angina, gal šiltinė... Paaiškės jei numirsi. Aš visas taip ir nutirpau. Tur būt ir pabalau.

— Ko baidais? — sako, — Ligi galo dar toli... Kol kas išgerk gerą šaukštą ricinos ir valgyk dietą. Paskui pasisaugok kunigų! tavo liga, girdi — klerikalinė, ir gali pasikartoti...

Bėgu namo. Duryse pasitiko mane žmona. Pradėjo klausinėti.

— Taip ir taip — sakau — liepė daryti. Bet aš ricinos, Maryte, negersiu... Mano viduriai ir taip palaidi. O dietos nupirk ir išvirk! Pamėginsiu valgyti tą dietą...

Pats tuojau nusirengiau ir atsiguliau lovon. Labai jau raibsta akyse.

— Tik, sakau, Maryte, nepirk niekų. Nupirk ką gera. Sveikata — brangiausias turtas, ir vieno kito skatiko nepasigailėk.

Grįžta mano Marytė tokia linksma.

— Už paprastas kruopas reikalavo pusauksinį Bet aš jų nepirkau. Aš nupirkau gerą tikrą dietą. Du auksinu užmokėjau.

Apžiūrėjome dėžutę. Dailiai nudažyta. Žmogus su svoriais nupieštas. Visokie labai išmintingi žodžiai parašyti. Gražu pasižiūrėti...

Paprašiau greičiau išvirti šitą dietą. Išvirė. Iš tikrųjų, labai gardi, balta slidi. Viena bloga — dantų sulеisti negalima. Vienintelis trūkumas. Suleisti dantis, žinoma, galima, tik daug spiaudyti reikia. Reikia visa išspiauti. Labai ašakų daug. Ašakos į smegenis veria. Vienintelis trūkumas.

Pažiūrėjau aš į lėkštę, pauoščiau, galvą nuleidau priegalvin.

Ir pasveikau. Tikriausiai tik todel, kad nusuvalgiau. Kitaip — liga galėjo smarkiai pasireikšti.

Visa kita — ačiū Dievui — tvarkoje. Tik medikė girdėjau, kunigus pradėjo smarkiai burnoti...

Veba.

ŪKIO SKYRIUS.

Ar galima sėti rugius į šviežiai suartą dirvą?

Ūkio praktikoje jau nuo senai vyrauja nuomonė, kad rugiai turi būti sėjami tiktai į gerai *susigulėjusią* žemę, kitaip sakant, rugiams dirva turi būti suarta geru laiku prieš rugių sėjimą. Ta nuomonė buvo paremta įvairiais teoretiniais motyvais. Kaipo svarbiausias motyvas prieš rugių sėjimą į šviežiai suartą dirvą buvo paduodama tai, kad šviežiai suarta dirva slūgta ir rugių šaknis apsinuogina arba net nutraukia. Kaip matome, užmetimas yra gana rimtas, su kuriuo turėjo skaityt s kiekvienas ūkininkas.

Ta nuomonė taip buvo visur paprasta ir priimta, kad niekas jos ligi šiolei nemėgino užginčyti, nes visi skaitė dėsniu, kad rugiai turi būti sėjami į gerai susigulėjusią žemė.

Tačiau ta nuomonė nebuvo paremta smulkiais ir tikrais mėginimais, kurie būtų parodę, kad šviežias arimas iš tikrųjų daro blogos įtakos į rugių derlių. Todel šis klausimas suinteresavo bandymo stotis, kurios, kaip sakoma, nemėgsta tikėti tuštiems žodžiams, o reikakalauja prirodymų juodas ant balto. Taip, vienas mėgintojų, kuris darbuojasi Kisielnicų ir Elzbiecinos b ndymų stotyse, būtent p. *B. Hellwig'as* paskelbė prieš tris metus „Gaz. Roln." savo dviejų metų prityrimus šiuo klausimu.

Jo mėginimai davė visai netikėtas pasekmes, nes parodė, kad sėjimas rugių į šviežiai suartą dirvą arba visai nepadarė jokio įtakos į rugių derlių, arba padarė labai mažą įtaką, palyginus su pasėtais rugiais į gerai susigulėjusią žemę.

Pasekmių paskelbimas iššaukė Lenkų ūkio spaudoj labai gyvus ginčius, atsirado nemaža priešininkų, kurie darę užmetimų, kad esą, labai mažas buvo padaryta mėginimų skaičius. Tada p. *Hellwig'as* — pasižadėjo bandymus toliau tęsti ir rezultate šiais metais paskelbė „R. N. Roln. i Leśn." tam klausimui pašvęstą ištisą straipsnį.

Nepaisant įsivyravusios nuo senai tarp ūkininkų nuomonės, — rašo savo straipsnyje p. Hellwig'as — kad į šviežiai suartą ir nesuspaustą žemę rugių sėti negalima, vietos bandymų stotyse tuo klausimu buvo atlikta keliolika mėginimų (čia paduodama tų mėginimų lentelė). „Su tikslu arčiau ištirtį tą klausimą — rašo toliau autorius—nuo 1924 metų darau mėginimus vidutiniai kietame, praleidžiančiame vandeny baltžemyje prie Kišielnicų bandymų stoties." Čia paduodame kaip kuriuos tų mėginimų davinius.

Mėginimų daviniai už 1924 — 25 m.

Arimas į lysias	Vidutinis derlius kvintaliuose	
	Grūdų	Šiaudų
23 dienas prieš sėją	27,5	55,4
1 „ „ „	27,2	53,0
1 dieną prieš sėjimą ir pereita Kembelio volu . . .	27,4	55,3

Rugiai buvo pasėti po avižų. Rupių vegetacijas skirtume atskiruose laukeliose nebuvo pastebėta.

Mėginimų daviniai už 1925 — 26 m.

Arimas į lysias	Vidutinis derlius kvintaliuose	
	Grūdų	Šiaudų
22 dienas prieš sėją	26,8	42,3
1 dieną prieš sėją	28,0	43,6
1 dieną prieš sėją ir privoluota Kembelio volu . . .	27,8	43,3

Rugiai buvo pasėti po rugių. Vegeacijos skirtumas taip pat nepastebėta.

Mėginimų daviniai už 1926 — 27 m.

Arimas į lysias	Vidutinis derlius kvintaliuose	
	Grūdų	Šiaudų
30 dienų prieš sėją	21,6	49,9
2 dienas prieš sėją	20,8	48,3
2 d. prieš sėją ir privoluota Kembelio volu	20,2	47,4

Rugiai po rugių. Įdirbimas ir tręšimas — normalus.

Penkiolikoje atliktų mėginimų įvairiose žemėse ir vietose (čia jų del vietos stokos nepaduodame), nesusigulėjusi dirva blogos įtakos padarė tiktai dviejose vietose, būtent: Škaradoje ir Posventėje 1926 metais, visais kitais atsitikimais skirtumai buvo v siškai neapčiuopiami.

Visuose atsitikimuose, kur davėsi pastebėti nesusigulėjusios žemės bloga įtaka į rugių derlių, ta įtaka tačiau *nepadarė labai didelio skirtumo.* Škaradoje derlius buvo mažesnis 2 g. iš ha (12%). Pašventėje 2,2 g. (9%). Tuo tarpu 1926 metais Kościelce šviežiame arime buvo gautas didesnis rugių derlius 2,59 g. iš ha, kaip sakant 8%, negu iš žemės susigulėjusios.

Palyginus viršuj paduotus derlius — rašo p. Hllwig'as — jokiu būdu negalima sutikti su tvirtinimu, kad nesusigulėjusioje žemėje rugiai neuždera. Skaitmenys parodo, kad tik retais atsitikimais buvo gauta mažesnis derlius 12%. Norint mėginimų skaičius yra nedidelis, galima tačiau iš jų padaryti išvada, kad sėti rugius į šviežiai suartą dirvą ne visuomet yra jau taip bloga, kaip ligi šioliai buvo manoma ir kad tokiose atsitikimuose sumažėja rugių derlius tiktai tam tikrose sąlygose.

Darant mėginimus buvo kreipta domės į Kembelio volo reikšmę prieš rugių sėją. Tame klausime p. Hellwig'as štai ką pastebi: „Kembelio volas visų buvo pripažintas įrankiu, kuris neutralizuoja šviežio arimo blogą įtaką į rugių derlių. To įrankio veikimas sulig viršuj paduotų mėginimų tos nuomonės nepatvirtina. Penkiolikoje atskirų mėginimų Kembelio volo gera įtaka į šviežią arimą rugiams buvo pastebėta tiktai vienam atsitikime, bet ir tai labai mažam laipsnyje. Gi žemėse, kuriose vagos nesubįra, gera Kembelio volo įtaka į lysių volavimą galima aiškinti ne jo apatinio dirvos sluoksnio suspaudimui bet tuo, kad viršutinis dirvos sluoksnis gauna geresnę struktūrą (sudėtį).

Pabaigoj savo straipsnio, remiantis viršuj išvardintais mėginimais, p. Hellwig'as daro tokias išvadas: 1) Kad sėti rugias į nesusigulėjusią žemė ne visuomet yra bloga ir kad tai blogai atsiliepia tiktai tam tikrose sąlygose, kurios ligi šioliai nėra gerai ištirtos. 2) Kembelio volo vartojimas šviežiai suartoj dirvoj prieš rugių sėjimą neduoda garantijos, kad šviežio arimo bloga įtaka į rugių derlių tuo bus pašalinta tuose ats tikimuose, kur ta įtaka apsireiškia.

Nėra jokios abejonės, kad viršuj paduotų mėginimų daviniai ir autoriaus išvados yra labai įdomūs ir turi revoliucinio pobūdžio, nes laužo ligi šioliai priimtą rutiną. Bet dabar kyla klausimas: kaip praktikoje į tai turi reaguoti ūkininkai? — Reikia pabrežti autoriaus išvados, kad *šviežias arimas ne visuomet daro blogos įtakos į rugių derlių*, kad tai pastebima *tiktai tam tikrose sąlygose, kurios ligi šioliai nėra pakankamai ištirtos.*

Ir čia reikia imties būdo, kuris nekuomet neapgaus, būtent vietoje daryti orientacinius mėginimus, kurie parodys, kaip elgties įvairiuose dirvos rūšies ir įdirbimo atsitikimuose. Rugių sėjimo sąlygose pas mus, ištirti gerai tas klausimas yra gana svarbu, kadangi pas mus vasaros trumpos ir rugiai tenka sėti anksti, todel rugių sėjimas į blogiau susigulėjusią žemę gali turėti nemaža reikšmės.

Tačiu prie šio klausimo reikia eiti atsargiai, o orientaciniai mėginimai, mažuose pluotose atlikti, lai mus įtikina, kad tam tikrose sąlygose sėjimas rugių į nesusigulėjusią žemę nepadarys blogos įtakos. Pagaliau, reikia dar palaukti tolimesnių mėginimų.

Pas mus rugiams žemė kolkas ir taip blogai įdirbama ir blogais įrankiais, vagos nėra pakankamai subirusios, todel dirvos susigulėjimas prieš sėją visuomet gali geriau garantuoti gerą rugių derlių. Kas kita, kur žemė gerai įdirbta ir turi gerą struktūrą. Tenai dirvos susigulėjimas gali arba visai neturėti, arba labai maža turėti reikšmės.

P. V.

Pašaro konservavimas.

(Atsakymas S. Va—šui).

(Pabaiga).

Pašaro konservavimas presuojant.

Pašaro konservavimas presuojant atliekama ne duobėse žemėje, bet stačiai atviram ore. Ant medinės platformos deda išlengvo nurytusią žolę, pridengia šiaudų sluoksniu, o ant viršaus šiaudų dedama kitą platformą. Po to arba uždeda ant viršutinės platformos srovį akmenų pavidale, arba suspaudžia konservuojamąjį pašarą su grandinių ir svirčių pagalba taip, kad viršutinė platforma, nusileisdama žemyn, spaustų pašarą, esamą tarp jos ir apatinės platformos.

Panašus sluoksnimis krovimas ir slėgimas atliekama toliai, kol bus atsiektas norimas aukštis.

Pašaro temperatūra turi būti ne mažiau 50° C., ir ne daugiau 70°C.

Temperatūrą reguliuoja visai paprastu būdu. Taip, jai norima sumažinti temperatūra, tai padidina slėgimą, uždedant daugiau svorio arba stipriau suspaudžiant. Jei norima pakelti temperatūrą, tai tuomet reikia slėgimas sumažinti.

Temperatūros didėjimas ir mažėjimas vyksta iš apačios aukštyn. Kuomet temperatūra apačioj kupetos 60°C., tai viršutiniam sluoksnv ji žemesnė; kuomet gi temperatūra, tolydžio kildama, rodys ten 60°C., tai naturaliai vykstant konservavimui apatinių sluoksnių temperatūra turi tuo laiku nukristi ligi 30° C.

Panašiai sukonservuotas pašaras bus visiškai gatavas už dviejų arba pustrečio mėnesio. Pastarasis pašaro konservavimo būdas reikia pavadinti mažiau vykusiu, pirma todel, kad rūgimo metu pašaras nustoja ligi 90% baltyminių medžiagų (aukšta temperatūra), o antra— jei oro temperatūra esti žemiau. O, tai pašare nustojo visoks rūgimas,

Konservutojo pašaro cheminis pakitimas.

Visi pašaro konservavimo būdai, kokie jie ten nebūtų, paremti nuolatiniu rūgimu. Visoks gi rūgimas neišvengiamai yra temperatūros pakilimo lydimas. Juo didesnė temperatūra, juo stipresnis rūgimas ir didesnis organinės medžiagos įrimas. Atsižvelgiant į kalbamąsias aplinkybes konservuojamas pašaras gali nustoti didesnį nuošimtį baltyminių medžiagų (azotinių medžiagų), pareinančių, į mažai maistingus daigus ir nustoja žymą dalį medienos. Be šių pakitimų, rauginamo pašare vandens labai kenksmingų rūkščių, būtent: uk uso ir rie balinės. Bent visai mažas tų rūkščių kiekis pašare žymiai sumažina jo vertę ypač kuomet pašaras skiriamas melžiamoms karvėms. Rūgstant 18° C. temperatūroje randas vienas rūkštis, temperatūrai gi didėjant įvyksta riebelinis rūkšties rūgimas (prie 35°—40°C.); Temperatūrai dar ankščiau pakilus, būtent ligi 45°—59°C., riebeliniai rūkštus rūgimas pareina į pieniniai rūkštųjį, kuris yra mažiausiai gyvuliams kenksmingas.

Tokiu būdu, chiminis konservuojamojo pašaro pakitimas pareina išimtinai nuo rauginamojo pašaro temperatūros: juo ji didesnė, juo daugiau nustoja pašaras baltinių ir daugiau pakinta medienos, o juo temperatūra žemesnė, juo mažiau pašaras nustoja baltymų ir mažiau pakinta medienos, kitaip sakant saldusis pašaro konservavimas mažiau maistingas, bet lengviau gyvulių organizmo savinamas, tuo tarpu, kaip paprastas pašaro rauginimas yra maistingesnis, bet sunkiau savinamasis

Konservuotojo pašaro sušėrimas.

Nežiūrint į tai, kad visoks pašaro konservavimas yra surištas su tam tikru maisto medžiagų nustojimu, jo imasi tada, kuomet nori paversti ėdamais visiškai neėdamus pašarus nė žalius, nė džiovintus. Pavyzdžiui, žali burokų lapai pašarui netinka; nes pagadina gyvuliams vidurius. Tie patys lapai konservuoti, visiškai gyvuliams nekenksmingi, nes laike rūgimo juose sumažėja azoto rūkšties ir ruškynių rūkšties kiekiai.

Sušeriant gyvuliams konservuotą pašarą, kreipiama visų pirma domė į jo kokį. Nevykusio pašaro, su blogu kvapsniu gyvuliams nereikia duoti. Kol gyvuliai nepratę raugintо pašaro ėsti, tai iš karto jiems reikia duoti ne po daug, ir tik tolydžio porciją didinti. Paprastai pradedama nuo 2 kg. ir tik pamažu pridedama ligi 8 kg. į dieną.

Veršingom karvėm reikia nustoti davus raugintо pašaro kokia 3½—4 mėnesius prieš veršiavimąsi, kad rūgstant jame randas rūkštys, blogai veikią į vopnos savinimąsi, kuri reikalinga vaisiaus vystymuisi.

Šviežiai apsiveršiavusioms karvėms rauginta pašarą pradeda duoti 3 savaites po apsiveršiavimui ir tai nedidelėmis porcijomis.

Agr.

Šis tas apie pievas ir ganyklas.

(Tąsa).

Pievų atnaujinimas.

Jei pieva arba ganykla ligi šioliai buvo labai apleista žemės atžvilgiu ir joje augo daugiausia tiktai piktžolės ir šiaip menkos vertės žolės, tai iš tokios negausime naudos ne po to, kai atatinkamai nusausinsime. Tiesa, pievą nusausinus, jos žemė daugelių atžvilgių pagerės. Taip pat pagerės gerųjų pievos žolių augimo sąlygos. Tačiau tada teks palaukti mažiausia keletas metų, ligi gerosios žolės pridengs tokios pievos paviršių. Panašiuose atsitikimuose racijonališkiausia bus sunaikinti ligi šioliai augančias žoles ir atatinkamai prirengus dirvą užsėti išnaujo geromis pievos žolėmis. Panašiai tenka dažnai elgties ir tada, jei pievoje būna daug nelygumų.

Jeigu pievos vėja nėra dar labai bloga, tai tada galima apsieiti ir be to. Tokiuose atsitikimuose galima pasitenkinti atatinkama priežiūra ir dasėjimu atskirų pageidaujamų pievos žolių.

Jeigu ūkininkas nutaria kaip reikia atnaujinti savo gsnyklas, arba pievas, tai pirma negu sėti į jas brangių žolių, privalo atatinkamai prirengti žemę, būtent: pašalinti iš jos šaknis ir piktžoles, sudaiginti paskutines sėklas, suteikti dirvai pageidaujamą struktūrą ir įdėti į žemę pakankamai trąšos būsimiesiems augalams. Tam tikslui pirmais metais reikia senąją veją apversti, kelius kartus išakėti ir prieš žiemą giliau suarti. Po to, kelius metus iš eiles, ligi žemė atatinkamai neįsidirbs, toj vietoj galima sėti įvairius augalus, kaip antai; linus,

avižas ir t.t. Be to, labai yra pageidaujama, kad tuo laiku dirva būtų stiprinama dirbtinėmis trąšomis. Paskutiniais metais naudinga pasodinti kaupiamuosius augalus, davus pilną įtręšimą gyvulių mėšlu. Nuvalius kaupiamuosius, prieš žiemą dirvą giliai suariama, o pavasarį pakanka tiktai išdrapakuoti. Prieš sėjimą žolių labai naudinga duoti pilną normą mineralinių trąšų.

Kadangi atatinkamų žolių parinkimas pareina nuo įvairių aplinkybių, kurių išaiškinimas čia perdaug užimtų vietos, tai apie tai čia ir nerašysiu. Geriausia ūkininkai padarys tuo reikalu pasitarę su agronomu vietoje.

Pievos žolės galima pasėti vienas, arba į kurias kitus javus, pavyzdžiui avižas. Jeigu žolės sėjama į avižas, tai avižos reikia pasėti kiek anksčiau skyrium, tik pusę tiek kaip paprastai sėjama ir paskui nušienaujama jas dar žalias ir sušeriama gyvuliams.

Ganyklų žolės paprastai sėja vienas.

Sėjant žolių mišinius, reikia sėklas sumaišyti į dvi porcijas: plaštakines ir motiejukus, kaipo sunkesnes į vieną, o visas kitas, lengvesniąsias — į kitą. Paskui abi porcijas dar suskirstyti i dvi porcijas ir išsėti kiekvieną kryžmai. Be to, labai yra pageidaujama, kad lygiau išsėjus, prieš sėjimą žolių sėklą sumaišyti su sausu smėliu. Pirmiau reikia pasėti sunkesniąsias žoles ir pridengti lengvu akėjimu, o po to išsėti lengvesniąsias ir privoluoti lygiu volu.

Pirmais metais žolių mišinį, jei stipriai išauga, reikia prieš žiemą dalgiu nupiauti, tiktai nelabai žemai, o po to, ypač jei tai yra ganykla, privoluoti. Silpnai išaugusią žolę prieš žiemą naudinga pridengti gerai perpuvusiu gyvulių mėšlu. Antrais metais ganyklą jau galima atsargiai vartoti.

Kai del pageidaujamų žolių dasėjimo, tai pabrėžiame, kad reikia tai atlikti į gerai išakėtą paviršių ir pasėjus žoles žemę privoluoti. Dasėjimui paprastai imama nuo $^1/_8$—$^1/_2$ normales žolių normos, kurią vartojama vėjos atnaujinimui. Reikia taip pat neužmiršti, kad jaunos žolės turėtų sau pakankamai maisto.

Pievų ir ganyklų trešimas.

Norint pievų augalai puikiai išnaudoja žemėje esamas maisto dalis, tai vis delto nuolat naudojant pievas ir ganyklas žemė pagaliau nusialina. Todel jei nepapildyti tų trūkumų atatinkamu patręšimu, tai kas kartas galime laukti vis mažesnio žolės augliaus. Atatinkamas pievų tręšimas ne tik padidina žolių auglių, bet taipogi pagerina jų kokybę, iš atatinkamai tręšiamų pievų.

Tręšimo įtakoje padaugėja gerųjų žolių skaičius, o sumažėja piktžolių skaičius. Be to, nuo trąšos pievos žolės geriau įsišaknija ir labiau būna atsparesnės prieš nepalankias oro sąlygas.

Iš naturalių trąšų pievoms geriausia tinka *kompostas*. Kadangi kompostas gerai būna perpuvęs, tai jo nereikia net pridengti žemėmis. Davimas komposto pievoms ir ganykloms kas kelinti metai gerai apsimoka, nes tuo būdu suteikiame augalams maisto dalių, o dirvai puvinio, kuris taip geros daro įtakos kiekvienai dirvai. Be to, su kompostu įnešame į dirvą bakterijų, kurios taip pat labai reikalingos ne tik dirvos pagerinimui, bet ir pageidaujamos struktūros išlaikymui.

Kompostą išveža į pievas dažniausia rudenyje po kokia 15—20 vežimų į ha. Prieš komposto iškratymą pievą reikia išakėti.

Kai del mėšlo, tai jis visuomet naudingiau duoti dirbamajai dirvai, negu pievai, nes jis geriausia veikia tiktai apartas, o pievoje to padaryti negalima. Suprantamas dalykas, jei ūkyje būtų daug atliekamo mėšlo, tai visai pasekmingai jis galima vartoti pievų tręšimui, bet tiktai gerai perpuvęs mėšlas.

Gyvulių srutas taip pat naudingiau suvartoti kompostą gaminant, negu skystas laistyti į pievas, nes tada liesoje žemėje gali rastis daug azoto, kuris sužadys nepageidaujamųjų ir apskritai plačialapių žolių buinų augimą ir tuo būdu užstelbs ankštines ir dobilines žoles. Jeigu gi laistoma pievos skystomis srutomis, tai geriausia tai atlikti tada, kai žemė ne visai dar atsileidus. Pievas laistyti srutomis galima ir vasarą, bet tada jas reikia stipriai, atskiesti vandeniu.

Pievose ir ganyklose, kur, kaip matome, naturalius mėšlus vartoti yra sunku, didesnės reikšmės turi dirbtinės trąšas. Norint susilaukti gero pievų augliaus ir turėti daug ir gero šieno, reikia būtinai pievoms ir ganykloms laikas nuo laiko berti dirbtinių trąšų, ypač kalio ir fosforinių. Pirmoji trąša daro geros įtakos į žalių auglių, o antroji labai gerai veikia į dobilines žoles. Kalio ir fosforo trąšos ypatingai yra pageidaujamos durpinėms pievoms. Iš kalio trąšų vartojama kainitas arba kalio druska. Kalio druska geriau tinka jaunai žolei ir kietesnėms žemėms.

Kokioj formoj duoti fosforo trąšos, tai pareis nuo žemės rūšies, būtent: „saldžiosioms" pievoms ir ganykloms geriau tiks superfosfatas, o visoms kitoms — tomamilčiai.

Lėčiau veikiančiosios trąšos, kaip kainitas ir tomamilčiai, geriausia vartoti rudenyje, o superfosfatas ir kalio druska — pavasaryje. Ganyklas tręšiama paprastai iš rudens. Prieš ir po trąšų barstymui veja reikia akėti. Kiek kurių trąšų duoti pievoms ir ganykloms, apibrėžti iš kalno sunku ir tai pareis nuo to, kaip ūkininkas išgalės.

Kai del azoto trąšos, tai pievų žemė paprastai turi šios maisto medžiagos ir nuimant vidutinį žolių auglių, azoto trąšos pievose dažniausia nepritrūksta. Tačiau labai gerose pievose ir ganyklose, kurios pasižymi geru žolių augimu, gali kartais azoto trąšos pritrūkti, ypač kur gausiai vartojama kalio ir fosforo trąšos. Tokiuose atsitikimuose 1 maišas arba $1^1/_2$ maišo azotniako į ha arba atatinkamas kiekis salietros bus labai pageidaujama. Ypač būna dėkingos už salietrą jaunos pievos arba ganyklos, ar taipogi visokios žemės, kuriose maža būna puvinio. Azotniaką pievoms galima vartoti tiek iš rudens, tiek pavasaryje, o amoninę salietrą geriausia vartoti pavasarį.

Čia taip pat reikia pastebėti, kad pievos reikalauja dažnesnio ir gausesnio trešimo, negu ganyklos, nes ganyklas bent iš dalies patręšia ganomi jose kas metai gyvuliai.

Pievų ir ganyklų prižiūrėjimas.

Norint užlaikyti pievas ir ganyklas atatinkamam stovyje ir suteikti augalams geriausias augimo sąlygas, reikia jas atatinkamai prižiūrėti.

Vienas svarbiausių darbų pievose ir ganyklose, kuris ypatingos turi reikšmės, yra *pievų ir ganyklų akėjimas.* Pievų paviršius dažnai taip išdžiūsta ir supuola, kad oras į žemę arba visai nejeina, arba labai sunkiai įeina. Akėjimu supuriname žemės paviršių ir daugiau įleidžiame į ją oro, o taipogi sulaikome drėgnumą. Be to, akėjimu naikiname piktžoles, o taipogi palengviname žolėms gerai įsišaknyti ir tada jos daros daug atsparesnės.

Pievų akėjimui reikia vartoti tam tikri įrankiai. Paprastos akėčios tam tikslui netinka, nes jos maža ką gali padaryti. Be to, paprastos akėčios padraskys veją tiktai vietomis, labai šokinėja ir gali pažeisti arkliams kojas. Daug geriau pievas akėti tam tikromis pievomis akėti akėčiomis.

Bet dėja, nė kiekvienas ūkininkas tas akėčias turi ir todel ne kiekvienas galės jas vartoti. Tačiau jei vienas ūkininkas pievinių akėčių įsigyti negali, tai gali nusipirkti susidėję keli. Kadangi pas mus yra labai daug apleistų pievų, tai *Auraso* pievinės akėčios labai daug gali patarnauti.

Tos akėčios puikiai supurina pievos paviršių ir daug išrauja samanų. Be to, ačiū ypatingam jų įtaisymui, labai lengva išrautus žolių likučius surinkti į krūvas ir pašalinti.

Apie Lackio akėčias čia nekalbame, nes jos tinka tiktai aukštesnės kultūros lankoms.

Jei būna reikalo supurinti gilesnis žemės sluoksnis, tuomet reikia vartoti *skarifikatorius.* Skarifikatoriai atlieka darbą įvairiai, nes tai pareina nuo jų rūšies.

Pievos ir ganyklos akėti galima tiek iš rudens, tiek pavasarį. Tačiau vienam ir kitam atsitikime tas darbas turi būti atliktas gana anksti. Pievas prie kietesnių žemių ir tankesnės vėjos reikia energingiau akėti, o lengvesniąsias ir labiau perleidžiančias vandenį reikia atsargiau akėti.

Be akėjimo, pievas kartais naudinga būna dar *voluoti.* Tas darbas dažnai būna naudingas durpinėms pievoms, kad suspaudus iškeltą su augalų šaknimis žemę. Valavimas taip pat būna naudingas pasėjus žolių mišinius ir visokias puresnes pievas.

Pievų prižiūrėjimas nepasitenkina vien akėjimu ir volavimu. Ūkininkas turi nuolat vesti kovą pievose su įvairiais kenkėjais, kaip antai: kurmiais, skruzdėmis ir kt., o taipogi su piktžolėmis. Pirmieji savo požeminiais takais ir kupstais, o dažnai net augalų šaknų apgraužimu, daug gali pakenkti pievo vejai, o antrieji kliudo gerųjų žolių normaliam vystymuisi, sumažina šieno kiekį ir pats šienas būna blogesnis. Be to, tarp pievos piktžolių pasitaiko ir nuodingų žolių, kurių prisiėdę gyvuliai gali apsirgti, arba net ir nudvėsti. Todel kova su visais šitais kenkėjais turi būti vedama be atvangos.

Toliau, labai yra svarbu, kad visokios sausinimo priemonės, kaip antai: grioviai, grioveliai ir t. t. būtų užlaikomi atatinkamam stovyje.

Reikia taip pat nepamiršti, kad nuolat reikia taisyti visokie pievos paviršiaus trūkumai, kurie randas arba sudūmus kurmiams kupstus, arba ganant gyvulius, arba vežant šieną. Kurmių kupstus reikia tuojau išlyginti, kaip tik jie atsiranda, nes palikti jie tuojau apauga žolėmis ir tada juos jau sunkiau pašalinti.

Norint užlaikyti pievas atatinkamam stovyje, reikia laikas nuo laiko į jas dasėti tų žolių, kurių pradeda trūkti.

Dabar dar kelius žodžius apie pievų naudojimą. Kai del pievų, tai laba yra svarbu, kad jos būtų šienaujamos tada, kai didžiuma pievos žolių sužydi, nes tada žolės savyje daugiausia turi lengvai virškinamųjų maisto dalių. Jei pievas šienauti perankstí, tai mažiau gausime pašaro, o jei per vėlai, tai gausime blogesnį ir sumedėjūsį pašarą.

Toliau, norint geriausia išnaudoti ganyklą, reikia ją padalyti į kelius laukelius ir kiekvieną skyrium nuganyti. Laikas, po kurio galima vėl gyvulius leisti į nuganytą laukelį, paprastai esti kokia 3—4 savaitės, nes po tiek laiko žolė nuspėja ataugti. Ganyti gyvulius išsyk visam plote yra negara. Taip pat nereikia lėisti į tą patį ganyklos laukelį iškarto įvairius gyvulius, kadangi jie ne vienodai išnaudoja ganyklą. Mažiausia nugraužia žolę karvės,nes jos neras pakankamai sau žolės, jei jas ganysime kartu su arkliais ir avimis, o ypatingai jei prieš jas ganykloje bvo ganomi tie gyvuliai.

Todel, norint geriausia išnaudoti ganyklą, reikia laukelį pirmiausia nuganyt karvėmis, paskui arkliais, o ant paskutinos avimis ir ožkomis. Į bendrą ganyklą nekuomet nereikia leisti kiaulių ir žąsų, nes kiaulės knisa ganyklos paviršių, o antrosios nuėda jauniausias ir mai stingiausias žolės dalis. Be to, žąsimis ganomoje ganykloje žolės kiti gyvuliai nenori ėsti.

Nuganius atskirą ganyklos laukelį, reikia tuojau pataisyti visus paviršiaus pažeidimus, kurie gali atsirasti del įvairių priežasčių, apipiaustyti dalgiu nenuėstą žolę ir išskirstyti lygiai po visą ganyklą gyvulių išmatas.

(Pabaiga).

Agr.

Klausimai ir atsakymai.

Bitės.

Klausimas. 1) Atėjo pas mane bitės 10 rugpiūčio. Ar joms užteks visko, ar nereiks nieko daryti?

2) Kitas senas turiu, kurios spietė, bet motyna nukrito žolėn ir žuvo, o bitės sugrįžo į senąjį avilį. Dabar bičių gana daug. Ar nepakenkiau joms išimdamas apie 15 sv. medaus?

Ašara.

Aatsakymas. 1) Kadangi bitės atlėkė gana vėlai, kada laukuose visai maža naudingų žiedų, tai geičiausia joms reikės įdėti žiemai medaus, nes pačios nesuspės pakankamai prisinešti.

2) Kadangi lizdas gana didelis, tai išėmimas 15 sv. medaus joms neturėjo pakenkti. Pagaliau Tamsta pats geriau gali matyti, kas yra avilyje.

Kaip tas viskas daroma, Tamsta gali rasti bitinykystės vadovėlyje, kurį gali gauti Vilniaus lietuvių knygynuose.

Tabokos konfiskavimas.

Atsakymas Mykolui Šeštokui. Matyti Tamstą įtarią perkiavime be tam tikro leidimo. Tokiam atsitikime paimtą taboką Tamstai negrąžins ir dar reikės užmokėti bausmė. Jei panašų kaltinimą nebūtų kuo paremti, tada paimtą taboką Tamstai turėtų sugrąžinti. Kiekvienas pypkorius turi teisę laikyti pas save taboką.

Brolio antrašas.

Klausimas. Mano brolis išvažiavo N. Lietuvon ir gyvena ten jau 11 metų. 1925 metais buvo dar gyvas, bet nuo to laiko neturime nuo jo jokios žinios ir nežinome, gyvas ar miręs. Taigi ar negalėtumet Tamstos kaip nors sužinoti jo antrašą, ir pranešti, ar jis dar gyvas?

J. Seliukas.

Atsakymas. Kreipkis Tamsta tuo reikalu į Laikinąjį Komitetą Vilniuje (Dominikonų g. Nr. 12). Manome, kad tuo keliu sužinosi Tamsta apie savo brolį.

Emeritūra.

Klausimas. Esu didžiojo karo invalidos ir turių rusų išduotus visus dokumentus. Prieš pora metų stengiausi pas lenkus išgauti emeritūrą, bet gavau atsakymą, kad jau esą per vėlu. O dabar girdėjau, kad Vilniuje esanti tokia komisija, kuri rūpinasi tais reikalais. Taigi norėčia žinoti, ar galima gauti pas Lenkus tą ameritūrą ir ar ne vėlu? Ar yra Vilniuje tokia komisija, kuri rūpinasi tais reikalais ir kaip pas ją kreiptis?

P. Grigaliūnas.

Atsakymas. Didžiojo karo invalidai, Lenkijos piliečiai, gali gauti emeritūrą, tiktai atatinkami formalumai jau turėjo būti seniau atlikti. Jei Tamstai jau kartą atsakė, tai veiškia, kad pavėlinot rūpintis. Apie tą komisiją mums neteko girdėti, todel nieko negalime pasakyti. Jei sužinosime ką nors naują, veikiai Tamstai pranešime per laikraštį.

Šoferių kursai.

Klausimas. Prašau duoti patarimą apie šoferių kursus: kiek laiko reiktų mokyties ir kaip brangiai mokėti į mėnesį?

Kamarauskas.

Atsakymas Šoferių kursai yra Vilniuje prie Ponarų gatvės Nr. 55. Mokslas tęsiasi 3 mėnesius. Už mokslą mokama 300 zlotų. Prie kursų bendrabučio nėra ir kambarys reikia nusamdyti mieste. Reikalaujama, kad mokinys turėtų 19 metų amžiaus. Bet to, pageidaujama, kad turėtų šaltkalvystės praktikos.

St. Špokas.

Siuvimo mokykla.

Klausimas. Kaip galima įstoti į siuvimo gimnaziją ir kiek kainuotų metams?

Kamarauskas.

Atsakymas. Siuvimo gimnazijos nėra, o yra tiktai Centro Komiteto siuvimo mokykla. Mokslas pradedamas rugsėjo mėn. 3 dieną ir tęsiasi tris metus. Mokama į metus 300 zlotų su visu išlaikymu Centro Komiteto bendrabutyje. Šiemet jau sunku bus patekti, kadangi jau beveik visos vietos užimtos. Kreipkitės į Centro Komitetą, Vilnius, Didžioji g-tvė Nr. 12.

St. Špokas.

KORESPONDENCIJOS.

Viln.-Trakų apskr.

Kamorūnai, Varėnos vals. Rugpiūčio 19 d. mus ištiko baisi nelaimė. Užėjo ne taip didelis debesys ir ledai išmušė javus, daržoves ir net lubiną, kuris taip brangiai kainavo. Visame sodžiuje nebeliko languose stiklų ir net sienose buvo žymės, kur puldavo ledai. Ledai buvo vištos kiaušinio. Laukuose nieko neliko. Dievulėli brangus! Ką mes darysime žiemę?

Nukentėjęs.

Švenčionių apskr.

Daukšiai, Švenčionių vals. Šių metų rugpiūčio mėn. 11 d. įvyko vietinio Šv. Kazimiero D-jos skyriaus narių susirinkimas, kuriame dalyvavo virš 60 asmenų. Mokytojas M. Gudėnas skaitė paskaitą: „Apie mandagumą", o mokyt. V. Maminskas savo prakalboje papasakojo keletą nuotykių iš Lietuvių istorijos. Po paskaitų ir kitų pasikalbėjimų, visi susirinkimo dalyviai užtraukė Tautos himną. Buvęs ten policininkas, prišokęs prie skyriaus pirmininko, pradėjo reikalauti, kad užgintų publikai dainuoti, nes girdi, toji daina nebuvo į dienotvarkę įtraukta. Vienok nieks nenusigando ir himną baigė giedoti. Policininkui buvo atsakyta, kad mes turime teisę visur ir visuomet himną giedoti, nes jis yra leistas p. Vaivados. Policininkas nieko nepešęs iškeliavo savo keliu.

G—ūnas.

Gilutos, Melagėnų vals. Sodžius mūsų, ačiū Dievui „susipratęs". Gudiškai giedam, nors visi lietuviai. Susirašėm kadai Šv. Kazimiero Dr-jos skyriun čieli penki prieškariniai kavalieriai ir sudėjom net po du pusauksinu kasininkui. Bet kada užsigeidėm rukyt, atėjom pas pirmininką: „Davaj, sakom, mums pinigus atgal, mums tabokos reikia ir išgert neprošali. Iš jūsų Kazimiero, ne kokios naudos, nei tau žmoniškai pasipešt, nei ką. Prieš kiekvieną ant pirštelių vaikščiok, lyg prieš kokį kunigą, pirkioj ir tai su kepure negali būti. Mūsų draugystė pasigėrei ir vyk kočelą pagriebęs iš pirkios, išėjei šokti, daužyk alkunėm jei apygali silpnesnius ir gana nepatiko tai kitasyk su „svenciatkom" pripratinsim. Daug jau kurie lietuviškai nenoriai kalbam, dabar, mat, kiti laikai ir mes, mat, palcki kursistai. O tų jauniklių beūsių, kurie Melagėnuos chore dainuoja ir lietuviškas gazietas skaito, nėra ko atbosti. Kol dar kepurė ant akių, mes nebijom nieko.

Kursistas.

Adutiškis. Et nėra ko apie jį nei rašo: „laukinis kraštas" ir baigta. Nei tu šlėkta su juo nesusikalbėsi, nei ką. Pasiklausei būdavo seno klebono kalbos, tai jis, rodos, ir žegnodamas tau svietą „buntavoja". Čia jau truputį buvo „pavonoję" ir vyrus ir mergaites, čia jau džiaugdamasis vienas kitas ir rankas trynėm, kad nudauž rageliųs tiems, lietuvių „kukuriekautojams" bet jie kantriai atsėdėjo Švenčionyse už geležinių krotų, atvažiavę ir vėl... gieda. Yra čia tokis pipiras, tokis vargoninkas L. Bielinis, kai skruzdėlė lenda lenda, vis rodos nieko, paskui žiūri — un! jau kas padaryta. „Sužebravojo" skatiko, sutaisė dūdų orkiestrą ir iš sodiečių, ar girdėjai, muzikontus padarė. O choras: trejetas mergelių, trejetas bernelių, o paklausyk kaip dainuoja pats pasakysi; vot gi buvo Tverečiuj, Vidiškiuos, dažnai Adutišky, nu ir kas sakyt! Vienas žmogus dantytas visiems dantis išgalando. Ten „Rytas" „Kazimieras" „Rateliai". Tas jaunimas, kuris juokėsi iš dainų, surado sau vadu tokį „Valdusių", vakarais ir tad kad suveda, tik turėkis. Čia juos policija baidyti: gal jūs ten prieš valdžią rėkiat!" Senai norėta tas pipiras išraut. Vieni jį Lūkiškiu baidydami, kiti „gailėdami:" „Spiauk, Tu šič, girdi, Levu's o tan bus, bra, duonos ir pinigo lygi ausų". Žvaigždėti ponai jau net komedijas groja, kad išeitų. Dabar vėl girdis iš naujo bruzda. Ale Adutišky dar tokių liks. O dabar, kas sakyt, Adutiškis „kultūrėja." Namai, nors kiaurais stogais, brūkštelia vopnan pamirkyta šluota; kelijus jau ketvirtus metus taiso, o pravažiuoti tik ravais. Pavažiuok greičiau, tai širdis po vedaru aprirs.

Vis po truputį „ponėjam." Kas buvo *Raudonikis, Bekaulis* dabar *Raudonyk, Bekowl.* O senovės *Pirštelis* ir *Galatiltis* taip „sukultūrėjo", kad visi tik ir šaukia: *„panie Pirstel', panie Gołotylec"*. Kultūrėjam, kultūrėjam: ūkės paroda Poznanėj, pavardžių — Adutišky.

Šlėkta A—ha.

Kaltinėnai. Beveik per visą pereitą mėnesį šio valščiaus žmonės turėjo darbo su vietos savyvaldybių rinkimais. Rugpiučio 4 d. rinkimai ėjo valščiaus „obvoduose": Kaltinėnų, Palušės, Linkmenų, Kuklių, Baranavo, Pašaminės, Reškutėnų, Stegalėnų ir Zablaciškių. Prie rinkimų mūsų lietuviai ne visur buvo tinkamai prisiruošę ir todel, pav. kaip Palušėj ir Linkmenyse, netikėtai mažai išrinko lietuvių. „Šlėktos", matydami mūšiškių nestropumą, visur stengėsi apsukti lietuviams galvas ir pravesti rinkimus tik savo naudai. Tik ne visur sekėsi. Geriausią jiems pamoką davė Kaltinėnai. Dėka vietos vargoninko p. Barkausko sumanumui, kaltinėniškiai lietuviai savo „obvode" išrinko, tik savus žmones. Bet pradžia ir čia buvo paini.

Rugpiūčio 4 d. vietos obvodinė rinkimų komisija, kurios sąstate buvo beveik visi „šlėktai", taip darė: pasiūlė žmonėms rinkti tik jų kandidatus. Prieš tokių neteisėtą rinkimų tvarką lietuviai užprotestavo. Jų vardu vietos vargoninkas p. A. Barkauskas pareiškė, kad lietuviai statysią savus kandidatus ir tik juos rinksią į rinkikus, nes taip leidžia ir rinkimų įstatymai.

Visi lietuviai sušunka: bravo!

Komisijai nepatiko. Jos pirmininkas J. Rakickas atima A. Barkauskui balsą ir įsako policijai jį iš salės pašalinti. Policininkas įsakymą įvykdo. Protestuodami prieš A. Barkausko pašalinimą, visi lietuviai išeina iš salės. Bet, bijodami, kad lenkai be jų neišrinktų vienų „šlėktų" netrukus vėl sugrįžta į salę.

Rinkimai pravedami taip, kaip komisija nori. Jie lietuvių nepatenkina ir jie netrukus pareiškia storastijai protestą. Storastija rinkimus randa neteisėtai pravestus ir juos panaikina.

Antri rinkimai skiriami rugpiūčio 18 d. Bet ir vėl kartojasi ta pati istorija. Lietuvių renkamo A. Barkausko komisija vėl nepripažįsta teisėtu kandidatu. A. Barkauskas pasilieka neišrinktu. Nors per šiuos rinkimus „šlėktai" visai prakiša, tačiau lietuviai vėl ketina storastijai protestuoti del neteisėto komisijos elgėsio su A. Barkausku.

Atvažiuoja apskrities savivaldybių inspektorius. Jis patikrina ir vėl randa rinkimus pravestus netvarkoj. Vėl reikia panaikinti, vėl skelbti naujus.

Inspektoriaus tačiau esame teisingo žmogaus. Jis atvirai pasako, kad komisija negalėjo neprileisti A. B. prie rinkimų ir tik del to dabar, jei lietuviai sutinka, rinkimai vėl būsią panaikinti.

Lietuviai nusileidžia, bet su sąlyga, kad jų visų remiamas A. Barkauskas būtų pripažintas išrinktu. Inspektorius sutinka.

Pagalios rugpiūčio 24 d. visų „obvodų" išrinkti žmonės renka Kaltinėnuose valščiaus tarybą. 120 išrinktų „obvoduose" rinkikų turi išrinkti 12 tarybininkų.

„Šlėktai" ir čia deda pastangas lietuvius nustelbti. Bet nepavyksta. Geriau susiorganizavę kaltinėniškiai su reškutėniškiais, ima ir atsveria. Dauguma išrenkama ne „šlėktų": lietuvių 7, jų 4 ir vienas žydas, kuris, aišku, bus lietuvių pusėj.

Į valščiaus tarybą išrinkti šie lietuviai: kun. N. Vaišutis, varg. A. Barkauskas ir ūkininkai: Subačius, Veršelis, Ankėnas, Garla ir Velys. Lietuviai tikisi išrinkti ir viršaičiu savo žmogų.

Surbis.

Palušė. Senai jau rašiau iš Palušės padangės, o ir dabar būčiau neėmęs į rankos plunksnos, jei būtų nepriverte faktai, apie kuriuos negalima nutylėti. Manau pakalbėti apie tris dalykus apie „Ryto" namus, įvykusį vakarą ir rinkimus į valsčiaus tarybą.

Palušės „Ryto" skyriaus valdyba, matydama didelį mokyklai namų reikalą ypač didėjant mokinių skaičiui, nutarė Švenčionių Centro Valdybos prašyti padėti pasistatyti namus Ir ištikrųjų tas viskas nenuėjo niekais, nes Centras ištyręs dalyką nutarė padėti. Na ir griebėsi skyriaus valdyba, o ypač pirmininkas, visomis priemonėmis, kad tik kuogreičiausiai pastatyti namus. Vietiniui pirmininkui prašant žmonės suvežė namus, kuriuos nupirko „Rytas" Meironyse ir visokius reikalingus dalykus namams pastatyti. Žmonės visgi suprato, kad tie namai neneš pelno kam kitam, bet patiems žmonėms, todel neatsisakydavo važiuoti net po keliolikų kilometrų parvežti medžiagos. Subūrius visas jėgas, o labiausiai dėka pirmininko, veiklumui, iki 25 rugpiūčio namai liko beveik pabaigti ir tame, naujame šviesos židinių buvo suruoštas vakaras. Tą pačią dieną liko pašventinti nauji rūmai, kuriuose sems šviesą Palušės apylinkės gyventojai. Prieš pašventimo atsiųstas iš Švenčionių „Ryto" Centro V. d-ras Rymas nurodęs tų namą vertę ir reikšmę gyventojams ir padėkojęs prisidėjusiems darbu žmonėms, o ypač vietiniam klebonui kun. Prunskiui, kaipo pirmininkui, kurio, beveik, dėka stojosi tie namai, kreipėsi į tėvus, kad jie leistų į tą mokyklą vaikus, o pastarieji uoliai lankytų.

Po tosios prakalbos kalbejo vietinis klebonas. Savo kalboje nurodė tų namų tikslą t. y. vystyti protines ir dorines augančių vaikų jėgas, o taipogi kelti tautinį susipratimą visuose žmonėse. Ir, kad pasiekti tą tikslą, ragino spiestis aplink juos. Toliau pabrėžė, kad maža pastatyti, bet reikia žiūrėti, kad nestovėtų tušti, o tas viskas pareina nuo vietinių gyventojų. Pabaigoje išreiškė širdingą padėką Centro Valdybai, kad ji pasirūpino pirmuosius namus pastatyti Palušėje, vietiniams ir apylinkės gyventojams, kad jie neatsisakė padėti pastatyti mano savo darbu. Abi kalbos buvo priimtos gausiu plojimu. Po to įvyko namų pašventimas. Pašventino vietinis klebonas.

Po to įvyko vakaras. Vaidino veikalą „Inteligentus". Bendrai artistai savo roles puikiai atliko. Žiūrėdamas vaidinimo kiekvienas įsitikino, kaip yra negražu išsiginti savo kilmės. Ten išsižadėjo luomo kilmės, o dabar mūsų lietuviai išsižada tautinės kilmės. Žinoma, kai ten viskas aikštėn išėjo, taip ir mūsiškiai „inteligentai", kurie pametė lietuviškus papročius ir kalbą, bus netikėtai priversti prisipažinti prie savo tautos. Gėda išsiginti savo luominės kilmės, o dar didesnė gėda išsižadėti savo tautos.

Kaip jau minėjau, artistai gražiai suvaidino, artistus galima tik pagirti ir palinkėti jiems dažniau linksminti apylinkės gyventojus.

Po vaidinimo sekė manologai. Monologai neblogiausiai buvo pasakyti, tik „Barbė nekenčia madų" reikėjo išeiti ant scenos basai: visada jug darbo dienomis sodietės basos vaikščioja.

Po to sekė šokiai ir žaismai. Turiu pagirti, kad visą laiką jaunimas ir visa publika išsilaikė pavyzdingai. Žaidė ir šoko maždaug iki dienos. Labai smagu, kad jaunimas netik šoko, bet daugiausia žaidė ir dainavo. Pridursiu, kad žaismai ir dainos turi labai didelę reikšmę tautiniame gyvenime, o šokiai — tai žingsnys prie ištautėjimo.

Dabar del rinkimų. Tie dalykai, apie Palušės padangę, rinkimai tai mus sukompromitavo: grynose, beveik, lietuviškose vietose išrinko arba lenkus arba tokius žmones, kurie nelabai supranta savo užduoties. Žinoma, visiems sunku prikišti, bet bendrai matyt, kad suvis nebuvo kam suorganizuoti. Todel nenuostabu, kad valsčiaus tarybon išrinko iš trylikos 5 lenkus. Tokioj lietuviškoj apylinkėj, kaip Kaltinėnų valsčius galima sakyti, kad lietuviai pralaimėjo.

Reikėtų, kad ateinančiais metais tas nepasikartotų.

K. K.

Pilypai (Jankovščyzna) Švenčionėlių valsč. Mūsų sodžiuje rugpiūčio 18 d. įvyko nepaprastas nuotykis — pirmas lietuvių vakaras. Žinoma, kitiems atrodo, nėra nieko nepaprasto, bet mūsų sodžiui yra nepaprasta, nes pirmą kartą mūsų jaunimas pasirodė scenoje.

Buvo sulošta veikalėlis „Mūsų gerasis". Publikai labai patiko. Lošimas buvo daromas klojime. Klojimas buvo išpuoštas žaliomis šakomis, o tarp jų margavo tautinės spalvos. Vaidinimas, kaipo pirmą kartą gerai buvo atliktas. Po vaidinimo publika su pagarba sugiedojo Lietuvos himną ir pakeltu ūpu, mandagiai išėjo iš klojimo. Reikia labai pagirti jaunimas už tai, kad, belaukiant vaidinimo, gražiai padainavo ir tokiu būdu tas laikas labai maloniai praslinko.

Kadangi mūsų sodžiuje ligi šio laiko nebuvo Šv. Kazimiero Draugijos skyriaus, todel ruošė tą vakarą vietiniai žmonės, padedant Švenčionėlių Šv. Kazimiero skyriui. Dėliai to reiškiame širdingą padėką Švenčionėlių skyriui už pagalbą ir atsakomybės prisiėmimą.

Žinoma, kad tarp gero pasitaiko retkarčiais, ir blogo taip pat ir pas mus. Papasakosiu ir apie jį.

Paprastai po vaidinimo pritariant muzikai būna šokiai; taip pat buvo ir pas mus tik su tuo skirtumu, kad kitur esti šokių vedėjai diriguotojas, o pas mus tokio nebuvo. Todel nenuostabu, kad muzikontai grieže net „šimi", o suktinio nemokėjo. Žinoma, nereikia stebėtis, kad nemokėjo griežti suktinio: mat, lenkų kareiviai tokių dalykų nesimokina ir negriežia. Čia jau, iš tikrųjų, kaltos tas, kuris norėtė. Nejaugi niekur negalejo rasti muzikonto su armonika ir smuiku? Kareiviai netik kad sau brangiai paėmė, bet su savo muzika piktino sodiečius. Visuomet turi rengėjai pasirūpinti tokių muzikontų, kurie mokėtų griežti tautinius šokius, o taipogi turi nepamiršti apie šokių vedėją. Beto dar po vaidinimo beveik nedainavo ir nežaidė.

Nors skaudu rašyti, bet turiu dar pridėti apie sodžiaus gyventojų ne vienodą nusistatymą prie vaidinimo. Mat, kai kurie užsigavę kažkodel padarė vakaruškas. Čia jau taipogi nieko gero. Vistik, nors ir užgautiems nereikėjo trukdyti vakarą, kuris davė naujų įspūdžių.

Girdėtis, kad mūsų sodžiuje įsikurs Šv. Kazimiero skyrius. Duok, Dieve, kad tai greičiau įvyktų ir tame skyriuje susiburtų be skirtumų visi lietuviai.

Kaip pernai, taip ir šiemet tikimes turėti mokyklą. Labai esam dėkingi „Rytui", kad mums padeda šviesti vaikelius gimtoje kalboje.

K. K.

Nepriklausomoj Lietuvoj.

Naujas „Lietuvos Aido" redaktorius.

Lietuvos spauda praneša, kad išvykus Genevon ligšioliniam] „Lietuvos Aido" redaktoriui p. V. Gastałniui, kur jis, kaip žinome, yra pakviestas į politinį Tautų Sąjungos sekretarijatą, jo vieton bus paskirtas d-ras Purickis, Lietuvos Žurnalistų Sąjungos pirmininkas.

Įdomi premija.

„Tautos Kelias" Nr. 35 atsispausdino vieno Telšių praloto Urbanavičiaus slapto laiško nuorašą, kuriame jis kviečia kunigus palaikyti katalikiškus laikraščius ir kovoti su laisvamaniais, prie kurių priskaitomas „Mūsų Rytojus", „Tautos Kelias" ir kiti tautiniai laikraščiai. „Tautos Kelias" darydamas savo pastabą del minėto praloto tvirtinimo, siūlo Katalikų Veikimo Centrui 5,000 litų premiją, jei tasai įrodys, kad „Mūsų Rytojus" ir „Tautos Kelias" yra nusistatę prieš Katalikybę.

Italų žurnalistai.

Nesenai viešėjo Kaune žymūs italų spaudos atstovai: p. Vergani— didžiausio italų laikraščio „Corriere della Serra" redaktorius, p. Steluti Scaro — laikraščio „Giornale d' Italia„ užsienio politikos redaktorius ir dr. I. Zingarelli — laikraščio — „Stampa" redaktorius ir kelių kitų laikraščių bendradarbis.

Svečiai atvažiavo susipažinti su Lietuva ir viešėjo keletą dienų.

Karosas nuteistas.

Šiomis dienomis karo teismas nagrinėjo buvusio „Eltos" valdininko Karoso bylą. Jis buvo kaltinamas palaikęs ryšius su plečkaitininkais. Teismas pasmerkė Karosą mirti, bet p. Respublikos Prezidentas patenkino jo malonės prašymą, ir mirties bausmė pakeista sunkiųjų darbu kalėjimu iki gyvos galvos.

Atkasti 1863 metų sukilėlių kaulai.

Bekasant Ožeškienės gatvę, Kaune, atrasti 1863 metais per lenkmetį pakartų sukilėlių kaulai. Iš pradžios sukilimo dalyvius rusai šaudė, bet po to, kaip bešaudant buvo sužeistas Kauno gubernatorius, buvo įsakyta sukilėlius nešaudyti, bet karti.

Klaipėdos krašto jaunimo suvažiavimas

Rugpiūčio mėn. 25 d. Šilutėje įvyko metinis Klaipėdos krašto jaunimo draugijų centro „Sandaros" atstovų suvažiavimas. „Sandara" yra įkurta dar 1912 metais Tilžėje dr. Vydūno pastangomis. Ji rūpinasi visų Klaipėdos krašto lietuvių jaunimo tautinėmis organizacijomis, kurios turi virš 20 tūkstančių narių. Jaunimo draugijų tikslas kelti lietuvišką susipratimą nutautintų lietuvių jaunuolių tarpe, ruošiant paskaitas, kursus, šventes su vaidinimais, dainomis ir žaidimais ir t. t. Visų draugijų aukščiausiai yra vertinamas dr. Vydūnas. Jis yra Mažosios Lietuvos jaunimo dvasios vadas. Visos draugijos turi savo chorus, vadinamas giedotojų draugijas, kurių vyriausias dirigentas yra šaulys Antanas Vaičiūnas. Chorų centro pirmininku yra energingas šaulys p. Bruvelaitis.

Keturiems liaudininkams dovanota bausmė.

Spauda praneša, kad Lietuvos prezidentas specialiu aktu dovanojo savo metu pasmerktiems už sukilimo ruošimą mirčia, vėliau iki gyvos galvos kalėjiman, bausmę keturiems liaudininkams, jų tarpe ir d-rui Pajaujui. Šis paskutinis žada vykti užsienin.

Žydeliai nerimsta.

Šio mėn. 1 dieną Kaune kelios dešimsts jaunų žydelių, komsomolcų, mėgino suruošti demonstraciją, tik keli policininkai jaunus komsomolcus išvaikė, suimdami 33 jaunuolius. Jų tarpe 28 žydeliai, kiti ruseliai. Štai iš ko formuojasi ten komunistai.

Mūsų vargai.

Rudenį kasmet mums suduodami skaudūs smūgiai. Ir šį rudenį jų susilaukėme. Gardino apskrityje nepatvirtinta net 8 mokytojai; priežasčių nenurodyta. Lydos apskrityje ligi šiol neduota nė vienai mokyklai koncesija; vadinasi, ten darbo pradėti ir gi negalima, nes paskui gali nepatvirtinti ir mokytojų. O jau mokslo metai prasidėjo, mokytojai programų neišeis, ir vėl bus kalti. Kuratorija neleidžia mokytojauti p. E. Horodničiu; tai kerstama per Vytauto Didžiojo gimnaziją. Kun. Floijonas Neviera iškeltas iš Vilniaus mokinti gudėlius. Čia, matomai, dvasiškoji vyriausybė užsispyrusi tremia kunigus lietuvius į gudų vietas, o lietuvius stengiasi apdovanoti Šteikais, Bazevičiais arba net Romeikomis.

Egzaminai pradžios mokytojams.

Pereitame „V. R." numeryje trumpai suminėjome, kad spalių mėn. bus egzaminai pradžios mokytojams cenzui įgyti. Dabar teko sužinoti, kad tie egzaminai bus antroje spalių mėn. pusėje. Prašymai reikia įteikti ta pačia tvarka Vilniaus inspektoratui ligi rugsėjo 20 d.

Ištrėmė.

Rugpiūčio 30 d. ištrėmė Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos kurjerą Lauryną Matjošių. Jam buvo duota 3—4 valandos laiko sutvarkyti savo reikalus. Vilniuje liko moteriškė su keturiais vaikais; vienam jų nėra dar metų, kitas nuo gimimo nevaikščioja, ligonis; vyresniam vaikui apie 12 metų. Nelaiminga moteriškė nežino nei ko stvertis, nei kur dėtis. Mėgino prašyti sugrąžinti vyrą namo bent kelioms dienoms sutvarkyti naminius reikalus, net žadėjo jai jos prašymą patenkinti, bet pažadėjimo neištesėjo. Ištremtasis gyveno Vilniuje dar prieš karą, tik gimnazijoje ištarnavo apie 10 metų.

Padėka.

Už gražias pievas ir pasidarbavimą, rengiant gegužinę, tariame nuoširdų ačiū visiems ažut šiliečiams, išskyrus p. Joną Jaksebagą, kuris stengėsi sutrukdyti mūsų darbą, griebdamasis melagingų žinių skleidimo ir įskundimo priemonių.

Taipogi reiškiame širdingą padėką Daugeliškio ir Paringio choramas ir jų vadams už gražiai padainuotas daineles. Ypatingą gi ačiū tariame Adutiškio vargoninkui p. Bieliniui, kuris ne tik savo gerai vedamu orkestru linksmino visus gegužinės dalyvius, bet taipo gi skambiabalsiu choru džiugino klausytojus ir tuo įrodė, kad mūsų liaudyje glūdi dvasinės kultūros jėga.

Su pagarba
1929-VIII-20 d. Rengėjai.

Redakcijos atsakymai.

P. P-giu A. Mes Tamstai tikime, kad Reškutėnų vakaras galėjo nenusisekti ir Tamsta apie jį buvai teisingai parašęs. Bet reikėjo duoti ir reškutėniečiams pasiteisinti, ir mes davėme jiems vietos. Bet vesti polemiką del to pačio reikalo nereikėtų. Už žinias iš Kaltinėnų apie rinkimus būsime dėkingi ir lauksime jų.

P.p. P. Kaltui, K. G—učiui ir Dievovaliai. Ačiū, sunaudosime.

Š. m. rugsėjo 14 dieną 7 val. v. Bikėnų sodž. Dukšto valsč. ruošiamas

Lietuvių Vakaras

Programoje:

1. „Nesipriešink" 1 veiks. komedija.
2. Monologai.
3. Deklamacijos.
4. Žaismai ir šokiai pritariant dūdų orkestrui.

Prašoma atsilankyti Gerb. jaunimą iš aplinkinių sodžių.

Šv. Kaz. D-jos skyriaus valdyba Bikėnuose.

Švenčionių Ryto Valdyba š. m. rugsėjo 22 dieną kviečia neparastą visuotinį draugijos

narių susirinkimą

Švenčionyse bažnytinių namų salėje (Rynek 2).

Susirinkimo pradžia 1 val. po piet. Susirinkimo dienotvarkėje nejudamo turto įsigijimas ir laisvi sumanymai. Susirinkimas nežiūrint į atvykusių narių skaičių bus laikomas teisėtu.

Valdyba.

Ieškoma p. Liudvika Trapikienė.

Šiais metais pamirė Čikagos mieste Amerikoje kilęs iš Švenčionių apskrities Kričelių sodžiaus gyventojas JONAS TRAPIKAS. Velionis paliko turtą. Tam turtui išgauti velionies žmona Liudvika Trapikienė tesikreipia į Laikinąjį Vilniaus Lietuvių Komitetą Dominykonų g-vė 12.

VIETOS KRONIKA.

Vilnius — visų lenkiškų vienuolynų centras.

Nuo 1920 metų Vilnius susikraustė iš Lenkijos gilumos daug vienuolių ir ir visi beveik vienuolynai įsteigė čia savo skyrius. Ir tikrai, daugelį Vilniaus bažnyčių jie paėmė į savo rankas. Nemažiau stengiasi visokie lenkų vienuoliai išstumti lietuvius iš įvairių namų ir ten apsigyventi. Žinome, kad iki šiol atimta iš lietuvių dveji namai Subačiaus gatvėje, atimta Bonifratų bažnyčia, dabar kaip jau rašėme, mėginama atimti Aušros Vartų mergaičių bendrabutis.

Ir jo toliau, jo lenkų vienuolių daugėja. Štai šiomis dienomis vėl atsikraustė Šaritkės iš Gardino ir apsigyveno Vilniuje.

Mes prieš vienolius, žinoma, nieko neturėtume, jei jie varytų tiktai katališką darbą, neskirdami „nei elnio, nei žydo". Tačiau jie, čia atvykę, darbuojasi „ad majorem gloriae tik P..." Ypač tas jaučiama jų mokyklose — gimnazijose. Iš čia išėję auklėtiniai tampa nuožmiausiais ne lenkų priešais, pilnais neapykantos. Tai p. Obsto auklėjimo metodė.

Kuo Vilniuje neužsiimama?

„Dz. Wil." Nr. 202 praneša, kad Iždo Įstaiga(Urząd Skarwy) gavusi nurodymus, kaip sekti mokesnių mokėtojus. Štai sumlkmenos: „Valdžia įsako įstaigoms ypatingai sekti, kas įregistruoja automobilių, kas išvyksta į kuracijos ir vasarojimo vietoves (kažin Jeruzolimka ir Verkai ar priskaitomi prie kuracijų, ar ne?), kas būna biržoje, kas perka bei parduoda nejudinamąjį turtą, kas kiek užsisako akcijų bendruose akcinių susirinkimuose, kas gauna tantijemas iš įvairių įmonių, kas gauna leidimą neprastam (o koks gali būti paprastas?) miško kirtimui, kas gauna didelius autoriaus honorarus laikraščiuose, teatruose filmo įmonėse ir tt...".

Įdomu ar po tokių nurodymų, kokiu būdu iždinės įstaigos turi sekti gyventojų judėjimą, nepasidarys gyventojai daug atsargesni?

Patys lenkai „Dz. Wil." melus smerkia.

Vilniaus endekų ir neoficijalinis Kurijos organas „Dz. Wil.", kaip žinome, didžiausių įnirtimu rašo visokius nebūtus prasimanymus apie lietuvius sėdamas savo skaitytojų tarpe neapykantą prieš lietuvius. Pav. 192 num. pripliauškė niekų, kad girdi Lietuvos šauliai persirengę lenkų kareiviais, netoli Varėnos užpuolę lenkų gyventojus. Kad tai grynas, melas tai kiekvienam aišku, bet matyt tokie melai įgriso ir patiems lenkams, kad 202 num. randame įdomų ir chrakteringą atitaisymą, tik gaila, kad „Dz. Wil." redakcija nutylėjo, kas tą atitaisymą prisiuntė. Štai jis.

„Remiantis P. R. Prez, 1927-V.10 d. paredymo 30 str. apie spaudos įstatymą, prašau įdėti šį atitaisymą:

Laikraščio „Dziennik Wileński'o" Nr. 192 š. m. VII.25 d. buvo padėta žinia, užvardyta „Užpuolimas šaulių persirengusių, lenkų mundirais", kurioje kalbama apie tariamąjį šaulių, persirengusių K. O. P. kareivių mundirais užpuolimą ant lenkų gyventojų Varėnos miestelio priemiestyje. Padarytas tuo klausymu tardymas patvirtino, *kad ta žinia yra pramanyta* (mūsų pabraukta Red.), nes jokio panašaus šaulių užpuolimo ant Varėnos miestelio gyventojų nebuvo".

Tai yra dokumentas, kuriuo, kaip matome, pasmerkta „Dz. Wil." melai ir prasimanymai. Gaila, kaip pradžioje minėjome, kad „Dz. Wil." redakcija nenorėdama galutinai del tokios savo metodės kompromituotis, neįdėjo atitaisymo autoriaus.

Bet žinant „Dz. Wil." redaktorių etiką, tušcia būtų manyti, kad jie liausis kada nors melavę ir šmeižę.

Laukiama Lenkijos prezidento.

Spaudoj pasirodė žinių, kad šio mėn. 26 dieną Lenkijos gamtininkų susivažiavime žada dalyvauti ir Lenkijos Respublikos prezidentas p. I. Moscickis, kuris prieš tai lankys Naugardėlio vaivadiją.

Mokslo metų pradžia.

Pereitą antradienį visose mokyklose prasidėjo mokslas.

Ir vėl derliui pavojus.

Kaip perniai lietūs, taip šiemet sausumos daugely vietų sugadino javus, kurie be laiko prinoko. Taip pav. Disnos ir Braslavės apskrityse sausumos žymiai sugadino derlių ir tų apskričių gyventojams vėl gresia badas.

Komunistai mėgina jėgas.

Pereitą sekmadienį, kaipo jaunųjų komunistų (komsomolcų) šventės dieną, mėgino demonstruoti ir Vilniaus komunistai rinkdamiesi keliose vietose. Bet visur lenkų policijos buvo išblaškyti. Provincijoj apie tą komunistų šventę nieks nežinojo.

Įdomu, kaip pasibaigs.

Vilniaus gatvėmis ištisas dienas vaikščioja trys pamišusios moterys; jos kai kada užkabinėja praeivius ir veržiasi į butus. Del tų pamišėlių ne karta spaudoje buvo reikalauta pasirūpinti jų likimu. Tačiau nei policija nei magistratas iki šiol neatkreipė domės. Dabar laikraštis „Słowo" paskelbė konkursą, būtent: tas gaus 50 auksinų, kas ligi rugsėjo 15 dienos sugalvos būdą įtikinti policiją ar magistratą, kad nelaimingas moteris reikia priglausti. Laukiame, kas iš to išeis. Gal greičiausia magistrato „tėvai" nusipirks puikiausį automobilį...

Kuriuos liūdininkus teismai atlygina.

Daug pašauktųjų teisman liūdininkais nutraukia pradėtus darbus ir del to turi nuostolių. Prieš karą teismai tokiems žmonėms pareikalavus išmokėdavo ir priteisdavo tam tikrą atlyginimą. Po karo tokio atlyginimo dažniausiai liūdininkai negaudavo. Dabar teismai paaiškino, kas jį galės gauti. Pasirodo, kad atlyginimą gaus tie, kas priverstas bus keliauti teisman daugiau 15 kilometrų; tas atlyginimas bus lygus 3 klasės bilieto kainai arba autobuso bilieto kainai. Be to, pašauktieji teisman liūdininkai, kurie išsilaiko iš rankų darbo, gaus praleistos dienos uždarbį. Nustatyta tokia taksa: nekvalifikuotas darbininkas gaus nuo 2 ligi 5 auks., kvalifikuotas darbininkas — nuo 4 ligi 10 auks., proto darbininkai — nuo 5 ligi 20 auksinų. Jei liūdininkas nepanorės duoti priesaikos, tuomet negalės reikalauti ir atlyginimo. Dažnai pasitaiko, kad teisman ateina liūdininkai savo noru liūdyti; jei juos teismas išklauso, jie ir gi turi teisę prie atlyginimo. Jei liūdininkai del ligos ir kitų svarbių priežasčių priversti eiti teisman su palydovu, tai ši tas turi teisę prie atlyginimo.

Leidėjas ir Atsak. Redaktorius **Julius Navikas**

„RUCH" Spaustuvė, Totorių g.